

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Perspektivy rodinné politiky v ČR

Lenka Brožková

Bakalářská práce

2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka BROŽKOVÁ**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Perspektivy rodinné politiky v ČR.**

Zásady pro vypracování:

1. vymezení rodinné politiky - definice rodinné politiky, modely rodinné politiky, financování rodinné politiky
2. kontext rodinné politiky - uspořádání Evropy z hlediska rodinné politiky, trh práce, sociální výdaje
3. legislativa vázící se k rodinným vztahům - manželství, rozvod, nesezdaná soužití, registrované manželství
4. finanční podpora rodiny
5. instituce péče o děti
6. diskuse - perspektivy rodinné politiky v ČR

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

MATĚJKOVÁ, Barbora - PALONČYOVÁ, Jana. Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v ČR. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3630-3

KREBS, Vojtěch. et.al. Sociální politika. 3. vyd. Praha: ASPI, 2005. 504 s. ISBN 80-200-0525-0

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3. vyd. Praha: SLON, 2003. 161.s. ISBN 80-86429-19-9

ČERMÁKOVÁ, Marie. et.al. Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice. Praha: Sociologický ústav akademie věd ČR, 2002. ISBN 80-7330-026-5

NÁRODNÍ KONCEPCE RODINNÉ POLITIKY - přístupné na www.MPSV.cz

AKČNÍ PLÁN NA PODPORU RODIN S DĚTMI PRO OBDOBÍ 2006-2009 - přístupné na www.MPSV.cz

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Adriana Sychrová

Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

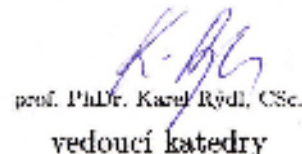
31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

SOUHRN

Práce je věnována zmapování současné situace života rodin v České republice. Po úvodní kapitole, která vymezuje rodinnou politiku, jsem se zaměřila na začlenění rodinné politiky do širšího kontextu, a to především z pohledu rodinného chování, trhu práce a sociálních výdajů. Poté následuje kapitola věnující se k legislativě rodinných vztahů s ohledem na rostoucí počet nesezdaných soužití a registrovaných partnerství homosexuálních párů. Dále se zaměřuji na finanční podporu rodin, a to jak v oblasti sociálního zabezpečení, daňovým systémem i veřejným sektorem. Následovat bude kapitola související s možnostmi skloubení pracovního a rodinného života pomocí institucí péče o děti. Během celé práce srovnávám rodinnou politiku ČR s ostatními zeměmi Evropy, což může působit jako zdroj inspirací pro další vývoj rodinné politiky v ČR, kterým se nezabývám pouze v závěru, ale možnosti vývoje provází celou práci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rodinná politika, rodina, legislativa, finance, instituce péče o dítě

TITLE

PERSPECTIVES OF FAMILY POLICY IN CZECH REPUBLIC

ABSTRACT

My thesis deals with mapping out the current situation of family life in the Czech Republic. First, in the Chapter One, I focused on specifying the term The Family Policy and on integrating the family policy into a larger context, mainly with the view of family behaviour, employment market and social expences. Then follows the Legislature Chapter which deals with family relation legislature with the regards to increasing number of common law marriages and legal homosexual partnerships.

Next I concentrate on the financial family allowance, either in the range of social security of tax system, or public sector. The Chapter of possible linking of family and employment life with the help of Institution of Child Care will follow. In my thesis I have tried to compare the family policy of the Czech Republic with other European countries which can become a resource of inspiration for the next development of family policy in the Czech Republic. The possibility of the development is not only mentioned at the end of my thesis, but is referred to in all my presentation.

KEYWORDS

Family policy, Family, Legislature, Finances, Institution of Children Care

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat paní Mgr. Adrianě Sychrové za odborné vedení bakalářské práce a poskytnutí cenných rad, které jsem využila při její tvorbě.

OBSAH

Úvod	9
1 Vymezení rodinné politiky	10
1.1 Definice rodinné politiky	10
1.2 Modely rodinné politiky.....	11
1.3 Financování rodinné politiky	15
2 Kontext rodinné politiky	16
1.1 Uspořádání Evropy z hlediska rodinné politiky.....	16
1.2 Trh práce	19
1.3 Sociální výdaje	21
3 Legislativa vážící se k rodinným vztahům	23
3.1 Manželství	24
3.2 Rozvod	25
3.3 Nesezdaná soužití.....	26
3.4 Registrované partnerství.....	28
4 Finanční podpora rodiny ČR ve srovnání s EU	30
4.1 Rodinné dávky v systému sociálního zabezpečení.....	30
4.1.1 Státní sociální podpora	31
4.1.2 Sociální péče	42
4.1.3 Pomoc v hmotné nouzi	43
4.1.4 Sociální pojištění	44
4.2 Daňová opatření	47
4.3 Další forma finanční podpory rodin ve veřejném sektoru	49
4.4 Perspektivy.....	51
5 Instituce péče o děti	52
5.1 Služby péče pro děti do 3 let věku	52
5.2 Služby péče pro děti předškolního věku	54
5.3 Služby péče pro děti mladšího školního věku....	55
6 Diskuse - perspektivy rodinné politiky v ČR.....	56
6.1 Demografická krize aneb Evropa se mění v domov důchodců.....	56
6.2. Ekonomicky náročné rodičovství... ..	57
6.3 Kde vlastně končí rodina a kdo je matka a kdo otec	58

6.4 Podpora státu nesezdaných soužití	59
6.5 Diskriminační faktory v pobírání dávek	59
Závěr.....	60
Použitá literatura.....	62
Seznam příloh	64

Úvod

Během mé tříleté praxe v mateřské škole jsem se denně setkávala s různými rodinami a jako učitelka se na nemalou chvíli včlenila do jejich života. Tato zkušenost mě velice ovlivnila při výběru tématu mé bakalářské práce, kterým jsou Perspektivy rodinné politiky v ČR.

Díky novým reformám, přicházejícím v platnost od 1.1.2008, které se také dotýkají rodinné politiky, jsem cíl práce zaměřila na popis současného stavu rodinného života, především mladých lidí s dětmi, a na možnosti, kterými by se mohla rodinná politika v ČR dále vyvíjet.

Jelikož rodinná politika v širším pojetí je obšírné téma, které je rozšířeno na všechny oblasti veřejných politik, a popsat ho by bylo velmi obsáhlé, má bakalářská práce se věnuje jen užšímu pojetí rodinné politiky. Po úvodní kapitole, která vymezuje rodinnou politiku, jsem se zaměřila na začlenění rodinné politiky do širšího kontextu, a to především z pohledu rodinného chování, trhu práce a sociálních výdajů. Poté následuje kapitola věnující se k legislativě rodinných vztahů s ohledem na rostoucí počet nesezdaných soužití a registrovaných partnerství homosexuálních párů. Dále se zaměřuji na finanční podporu rodin, a to jak v oblasti sociálního zabezpečení, daňovým systémem i veřejným sektorem. Následovat bude kapitola související s možnostmi skloubení pracovního a rodinného života pomocí institucí péče o děti. Během celé práce srovnávám rodinnou politiku ČR s ostatními zeměmi Evropy, což může působit jako zdroj inspirací pro další vývoj rodinné politiky v ČR, kterým se nezabývám pouze v závěru, ale možnosti vývoje provází celou práci. Jednotlivé části jsou strukturovány do kapitol a podkapitol, pro snazší srovnání doplněné o tabulky a grafy.

Účelem není pouze zmapování současné situace života rodin v České republice, ale i její srovnání s ostatními zeměmi Evropy, které mohou sloužit jako inspirace nebo naznačit směr, kam by se mohla rodinná politika vyvíjet.

Informace čerpám z odborných monografických publikací a oficiálních elektronických zdrojů MPSV, VÚPSV, ČSÚ a ÚZIS.

1 Vymezení rodinné politiky

V této kapitole se budu zabývat vymezením základních definic rodiny a rodinné politiky. Zaměřím se také na jednotlivé modely rodin i rodinných politik a nastíním, jak je v ČR rodinná politika financována.

1.1 Definice rodinné politiky

Nalézt odpovídající definici rodinné politiky i rodiny je obtížné nejen s ohledem na různé oblasti použití tohoto pojmu, ale i vzhledem k proměnlivým hodnotovým východiskům v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. V literatuře se nesečkáme s jednotnou definicí rodinné politiky. „Podle **užšího pojetí** rodinná politika zahrnuje dávky a služby s výhradním zaměřením na páry s dětmi či na osamělé rodiče. Definice zahrnuje hotovostní i věcnou podporu formou přímých finančních transferů rodinám a slev na daních pro rodiny s dětmi, mateřskou a rodičovskou dovolenou, zařízení péče o děti a dotace na zařízení, rodinné právo. V **širším pojetí** je rodinná politika rozšířena na všechny oblasti veřejných politik, jež mohou mít potencionální vliv na blaho rodin, včetně politik a opatření ve veřejné dopravě, imigraci, bezpečnosti, vzdělání apod.“¹

Jak dále uvádí Žižková odborná literatura nabízí několik alternativ definice rodinné politiky například:

Podle H. Lamperta „rodinná politika zahrnuje soubor opatření a zařízení, se kterými nositelé této politiky sledují cíl chránit a podporovat rodinu jako instituci, která plní pro společnost nepostradatelné funkce.“²

Podle Prestona „by rodinná politika měla manželským dvojicím poskytovat prostředky k vytvoření rodiny s takovým počtem dětí, jaký si dvojice přeje na základě svobodného rozhodnutí. Státní rodinná politika by měla být založena na předpokladu, že rodiče sami jednájí zpravidla v nejlepším zájmu svých dětí.“²

¹PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: MPSV, 2004. [cit.2008-01-25].< http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf>. s. 7

²ŽIŽKOVÁ, Jana, et al. *Úvod do studia sociální politiky*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. s. 131

Podle Potůčka: „*Rodinná politika spoluovlivňuje vnitřní a vnější podmínky vzniku, existence a zániku rodin a postavení jejich jednotlivých členů v širším právním, ekonomickém, sociálním a kulturním rámci.*“³ Podporuje tedy rodinu právními, ekonomickými a sociálními opatřeními. Největší podpory se nejčastěji dostává rodinám s ekonomicky závislým dítětem.

Vymezení rodiny :

„*V moderní rodinné politice je za rodinu pokládán soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem nebo s dětmi, příp. jednoho rodičů s dítětem nebo dětmi.*“⁴

„*S ohledem na základní biologické a funkcionální charakteristiky chápat rodinu v nejširším smyslu za sociální jednotku, jejímž konstitutivním znakem je soužití minimálně dvou generací v přímé příbuzenské linii (rodič-dítě) a vedlejšími znaky je plnění základních rodinných funkcí a žádoucí, nicméně nikoli nezbytné, právně-institucionální zakotvení ve společnosti.*“⁵

Typy rodin

V západních společnostech je obvyklé rozlišovat typy rodin podle počtu příbuzenských vazeb spolu žijících v jedné domácnosti:

- nukleární rodina: v moderní společnosti je nejběžnější formou rodinného soužití. Skládá se ze dvou dospělých partnerů, či manželů a (vlastních nebo adoptovaných) dětí, které žijí společně v jedné domácnosti a o které se partneři, či manželé starají;
- rozšířená rodina: je takové soužití, kdy v jedné domácnosti žijí krom obou rodičů a jejich dětí i jiní příbuzní, tzn. že se setkáváme s jinými příbuzenskými vazbami než jsou partnerské, rodičovské, popřípadě sourozenecké;
- jako další typ rodiny bychom mohli uvést rodinu více generační. Soužití více generací společně v jedné domácnosti;

³ POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. 1.vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1995. s. 101

⁴ KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 4.vyd. Praha: ASPI, a.s., 2007. s. 348

⁵ MPSV. *Národní zpráva o rodině* [online]. Praha: MPSV, 2004. [cit. 2008-01-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf> s. 11

- poslední typ rodin můžeme nazvat jako modální typ rodiny: jedná se o neúplné rodiny, nesezdané soužití, bezdětná manželství apod.⁶

1.2 Modely rodinné politiky

Vymezení modelů rodinné politiky je problematické mimo jiné vzhledem k tomu, že samotná definice rodinné politiky je nejednoznačná. Nacházíme tedy v odborných publikacích více rozdílného dělení, stejně tak jako nacházíme více rozličných definic rodinných politik.

Velmi ze široka můžeme rozdělit rodinnou politiku podle Kameramana a Kahna, kteří byli jedni z prvních analytiků rodinné politiky a dělí ji na rodinnou politiku explicitní a implicitní. *„Explicitní koncept znamená, že země vytyčily zákonnou formu institucionální formulace rodinné politiky. Rodina je předmětem politických diskusí, politické cíle s ohledem na rodinu jsou jasně stanoveny. Implicitní politiky nedisponují podobnou charakteristikou, ačkoliv země s implicitní rodinnou politikou mohou mít rovněž velmi rozvinuté politiky související s rodinou. Tyto politiky mají různě formulované cíle a nejsou určeny výhradně rodinám.“*⁷

Podle Krebse můžeme rodinnou politiku rozdělit do tří systémů, podle podobnosti cílů a nástrojů:

- Liberální systém: tento systém je založen především na vlastní aktivitě a zodpovědnosti občana. Stát zajišťuje státní podporu pouze pro občany kteří se nacházejí na hranici chudoby, tedy pro jedince s nejnižšími příjmy. Současně se do role státu jako subjektu rodinné politiky významně promítají i nestátní subjekty.
- Sociálně tržní systém předpokládá, že rodina své primární potřeby zajistí sama díky svým pracovním výkonům a státní sociální podpora rodin je pak testovací dávkou, na základě testování příjmů rodin a na společensky uznané minimální úrovni jednotlivých potřeb rodin, přičemž se tyto dávky mohou lišit od hranice

⁶ Srovnej: POTŮČEK, Martin. Sociální politika. 1.vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1995. s. 103

⁷ PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: MPSV, 2004, [cit.2008-01-25].< http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf>. s. 9

životního minima (většinou ho překračují). Do role státu též vstupují nestátní subjekty.

- Univerzalistický styl je založen na velké redistribuci, přičemž zcela vytlačuje nestátní subjekty a hlavní roli hraje stát, vychází ze státní podpory, která náleží téměř všem rodinám, bez závislosti na tom, jestli jsou sociálně potřebné.⁸

Tyto tři systémy zahrnují pouze modelové situace. Konkrétní rodinná politika jednotlivých států se pak skládá z jednotlivých kombinací těchto tří modelů podle toho, co je pro kterou zemi dominantní.

Dalším možným dělením je typologie podle Asping-Andersenona, která rozlišuje následující 4 typy:

tzv. liberální režim (anglosaský);

sociálně nedemokratický systém (skandinávský);

konzervativní režim (bismarkovský);

režim prorodinně orientovaný (latinský).⁹

Mohli bychom uvést i pátý typ - tzv. postsocialistický režim sociálního státu, který své charakteristické prvky teprve utváří a nachází se nyní v určité přechodné fázi. Přehled typologie podle Asping-Andersenona uveden v tabulce č.1.

⁸ Srovnej: KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*.4.vyd. Praha: ASPI, a.s.,2007. s. 353.

⁹ Srovnej: PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: MPSV, 2004, [cit.2008-01-25].< http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf >. s. 10

Tabulka č.1: **Modely sociálního státu a typy rodinné politiky**

typ "státu blahobytu"	liberální (anglosaský)	sociálně-demokratický (skandinávský)	konzervativní (bismarkovský)	prorodinný (latinský)	postsocialistický
obecné rysy	úloha trhu je prvořadá; pomoc státu náleží jen nejvíc potřebným; minimální stupeň přerozdělování zdrojů	sociální práva každému; stát zajišťuje práci tam, kde není v soukromém sektoru; zavedené vysoké daně a vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	profesní sdružení zajišťují základní sociální práva; vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	diferenciace podle ekonomické aktivity; neexistuje definice minimální mzdy	vysoký stupeň přerozdělování zdrojů; postupný přechod od státního paternalismu k systému pomoci jen potřebným
efekt na sociální strukturu	existuje nerovnost mezi chudými a bohatými; zavedeno soukromé pojištění	universalismus, solidarita; společnost rozšířena na úroveň střední vrstvy, zavedeno univerzální soc. pojištění	hierarchie ve společnosti, loajalita; stát podporuje zajištění minimální životní úrovně	hierarchie ve společnosti, loajalita	postupná diference
podpora rodiny	není stanovena výše minimální mzdy ovlivňující životní minimum; odpovědnost za péči o děti spočívá na rodičích a soukromých institucích	plošné základní dávky rodinám; vysoké ostatní sociální dávky; dlouhá rodičovská dovolená; rozvinutý systém institucí péče o děti	tradiční rodina je základním prvkem sociální struktury, žitel je hlavním zdrojem příjmů; méně rozvinutý systém institucí péče o děti	nízká úroveň dávek, malá pomoc státu rodinám v péči o děti	vysoká zaměstnanost žen, dlouhá rodičovská dovolená, rozvinutý systém institucí péče o děti, nárok na sociální dávky testovaný, jejich výše často demotivuje k pracovnímu zapojení
ovlivňování gender vztahů	nevměšování se	politika rovnosti pohlaví, podpora dvoupříjmového rodinného modelu	tradiční jednokariérový model	tradiční jednokariérový model	dvoupříjmový model rodiny
síť stát. institucí péče o děti	málo rozvinutá	velmi rozvinutá	velmi rozvinutá	málo rozvinutá	rozvinutá
forma rodinných dávek	daňové úlevy	univerzální nárokové dávky	dávky, odpočty z daní	dávky, odpočty z daní	především dávky
populační politika	neutrální	child-friendly policy	často propopulační cíle	neutrální	často propopulační cíle
stát	Austrálie, Kanada, USA, Japonsko, Velká Británie, Švýcarsko	Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko	Německo, Rakousko, Belgie, Francie, Irsko, Lucembursko, Nizozemsko	Španělsko, Řecko, Itálie, Portugalsko	Česká republika, Polsko, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko

Zdroj: Paloncyová, Matějková¹⁰

¹⁰) PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: MPSV, 2004, [cit.2008-01-25]. Dostupné z: < http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf >. s. 11

1.3 Financování rodinné politiky

Financování rodinné politiky souvisí s modely sociálních států a na tom, ke kterému systému se daná země přiklání. Prostředky na podporu rodin jsou na principu solidarity a přerozdělovány formou dávek sociální politiky a příspěvků na služby pro děti. Další finanční podporou rodin je úleva na dani z příjmu, což je ale pouze tzv. „skrytý“ výdaj státu.

Prostředky na sociální ochranu pocházejí ze tří hlavních zdrojů: z daní formou státního přerozdělování, z příspěvků na sociální pojištění od zaměstnavatelů a zaměstnanců a z jiných zdrojů. Krom státu se na rodinné politice podílí také nestátní subjekty (různé neziskové organizace, poradny, centra a další).

2 Kontext rodinné politiky

Rodinná politika je úzce spjata s dalšími veřejnými politikami, které stav rodinné politiky ovlivňují, a proto se v této kapitole věnuji malému nastínění demografického vývoje, politiky zaměstnanosti a nezaměstnanosti a také sociálním výdajům.

2.1 Uspořádání Evropy z hlediska rodinné politiky

Od 60. let dochází v Evropě k výrazným změnám, co se týče uspořádání rodinné politiky. Tradiční rodiny založené na manželstvích začínají doplňovat nesezdaná soužití nejprve rozvedených osob, později mladých lidí, kteří spolu začínají žít jako „na zkoušku“, měl to být určitý „předstupeň manželství“. Nesezdané soužití však postupem času získalo formu dlouhodobého či dokonce celoživotního svazku. Díky rozšířené rozvodovosti či neplodnosti se setkáváme i s různými typy modálních soužití (jako jsou neúplné rodiny, nebo naopak rodiny s dětmi z prvních manželství, či rodiny bez dětí atd.). Země severní Evropy byly první, kde můžeme tyto změny sledovat, následovaly je země západní a nakonec i země jižní Evropy.

Obecně lze říci, že rodinná politika daného státu úzce souvisí s politikou demografickou. „*Vlastními demografickými událostmi jsou narození, úmrtí a potrat, zároveň si ale při studiu reprodukce musíme všimnout dalších událostí, které reprodukci ovlivňují - proto jsou demografickými i události jako sňatek, rozvod, ovdovění, nemoc aj.*“¹¹ Proto jednotlivá opatření, ať již v oblasti rodinného práva či sociální politiky, často reagují na vývoj dané populace a společnosti. Nejen Česká republika, ale i další evropské státy se potýkají s bojem demografických situací. V Česku je charakterizována nízkou úrovní plodnosti a sňatečnosti, záporným přirozeným přírůstkem a vysokou rozvodovostí. Jak uvádí L. Rabušic,¹² k zemím s nejvyšší plodností patří v současné době Omán se 7,1 dítěte na ženu, Somálsko se 7 a Uganda se 6,9 dětmi na ženu.

¹¹ HULE, Daniel. *Demografický informační portál Demografické procesy*[online]. [cit.2008-02-08].

Dostupné z:

<http://www.demografie.info/?cz_procesy=&PHPSESSID=f3c05ed07d6861ce57ba669833218285>.

portál www.demografie.cz je provozovaného redakčním týmem absolventů studia demografie na PŘFUK, kteří se i nadále demografii nebo příbuzným oborům profesně věnují.

¹² RABUŠIC, Ladislav. *KDE TY VŠECHNY DĚTI JSOU? PORODNOST V SOCIOLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ*. 1. vyd. Praha: sociologické nakladatelství, 2001.

Ve vyspělejších zemích se ukazatel úhrnné plodnosti v roce 2000 pohyboval mezi 1,2-1,8 dětmi na 1 ženu, v České republice byl koeficient úhrnné plodnosti pro rok 2000 1,144 (údaj ČZSÚ, ze sčítání lidu v roce 2001). I když se úhrnná plodnost v České republice v posledních letech zvyšuje, za Evropským průměrem stále zaostává.

Tabulka č.2: **Úhrnná plodnost**

úhrnná plodnost	státy Evropy
nad 1,7	Finsko, Norsko, Dánsko, Francie, Nizozemsko
1,5 - 1,7	Velká Británie, Belgie
1,3 - 1,5 velmi nízká porodnost	Španělsko, Portugalsko, Itálie, Řecko, Německo, Rakousko
pod 1,3 extrémně nízká porodnost	státy východní a střední Evropy včetně ČR

Zdroj: Demografie, 2006

Za problémem plodnosti stojí nejenom biologické, politické, ekonomické a sociální podmínky daných států, ale také věková struktura obyvatelstva, zejména počet žen v produktivním věku. Avšak nejvýznamnějším aktuálním problémem vyspělých zemích je stárnutí obyvatelstva. Jak uvádí ve svém článku J.Žofka: „Tato změna se vyznačuje výrazným převýšením postreprodukční složky populace ve věku 50 a více let nad složkou dětskou ve věku do 15 let v poměru zhruba 3:2.“¹³ „Demografické stárnutí je významným problémem především vyspělých zemí, ale některé demografické ukazatele naznačují, že tento problém bude výhledově otázkou celého světa. Tento proces s sebou přináší řadu problémů. Z ekonomického hlediska přináší demografické stárnutí zátěž prostřednictvím zvýšených nákladů sociálního zabezpečení a zdravotní péče. Zeslabený podíl osob v ekonomicky aktivním věku bude muset vykazovat vysokou míru produktivity, aby bylo možno pokrýt tyto zvýšené náklady a přitom dosahovat pokračujícího socioekonomického rozvoje. Prostřednictvím změn ve věkové struktuře dojde i ke změnám v sociální sféře.“¹³

¹³ ŽOFKA, Jan. KOMENTÁŘ: *Socioekonomické dopady demografického stárnutí*[online].c8.9.2006. [cit. 2008-0208]. Dostupné z: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=383>.

Tabulka č.3: Ukazatele rodinného chování a lidského rozvoje v roce 2001 v Evropě

stát	úhrnná plodnost	průměrný věk při prvním porodu	% dětí narozených mimo manželství	úhrnná sňatečnost svobodných žen	průměrný věk ženy při prvním sňatku	úhrnná rozvodovost	míra kojenecké úmrtnosti	střední délka života při narození mužů	střední délka života při narození žen	index lidského rozvoje	index rozvoje žen	% ekonomicky aktivních žen vzhledem k míře ekonomicky aktivních mužů	podíl městského obyvatelstva	HDP/1 obyvatele v kupní síle (US dolary)
Norsko	1,78	27	49,7	51	28,2	45	3,9	76,2	81,5	0,944	0,941	85	75	29 620
Švédsko	1,57	28,2	55,5	47	29,8	54	3,7	77,6	82,1	0,941	0,941	89	83,3	24 190
Nizozemsko	1,71	28,6	27,2	54	27,9	41	5,4	75,8	80,8	0,938	0,934	67	89,5	27 190
Belgie	1,66	26,4	17,3	51	26,3	45	5	74,6	80,8	0,937	0,931	66	97,4	25 520
Švýcarsko	1,41	28,8	11,4	58	28,1	39	4,9	77,4	83	0,932	0,927	66	67,5	28 100
Dánsko	1,74	27,4	44,6	70	29,5	45	4,9	74,7	79,3	0,93	0,928	84	85,1	29 000
Finsko	1,73	27,5	39,5	59	28,1	51	3,2	74,6	81,5	0,93	0,928	87	59	24 430
Velká Británie	1,63	29,1	40,1	54	27,2	43	5,5	75,5	80,2	0,93	0,928	74	89,5	24 160
Rakousko	1,31	26,5	33,1	46	27,2	46	4,8	75,9	81,7	0,929	0,924	65	67,4	26 730
Francie	1,9	28,7	42,6	63	27,8	38	4,3	75	82,5	0,925	0,923	77	75,5	23 990
Německo	1,42	28,2	23,4	56	27	41	4,5	75	81	0,921	0,924	70	87,7	26 350
Španělsko	1,26	29,1	17,7	59	27,8	15	3,5	75,7	82,5	0,918	0,912	57	77,8	20 150
Itálie	1,24	28	9,7	58	27	8	4,6	75,7	81,8	0,916	0,91	59	67,1	24 670
Portugalsko	1,46	26,7	23,8	68	25,6	26	5	73,6	80,3	0,896	0,892	72	65,6	18 150
Řecko	1,29	27,3	3,9	52	26,6	16	5,9	75,5	80,6	0,892	0,886	59	60,4	17 440
Slovinsko	1,21	26,7	39,4	43	27	22	4,3	72,4	80,3	0,881	0,879	81	49,2	17 130
Česko	1,14	25,3	23,5	47	24,8	45	4	72,1	78,6	0,861	0,857	83	74,6	14 720
Polsko	1,29	24,5	13,1	57	24,1	18	7,6	70,2	78,3	0,841	0,839	80	62,6	9 450
Maďarsko	1,31	25,3	30,3	44	25,1	39	8,1	68,1	76,4	0,837	0,834	71	64,8	12 340
Slovensko	1,2	24,3	19,8	47	24,2	28	6,2	69,6	77,7	0,836	0,834	84	57,6	11 960
Estonsko	1,34	24,2	56,2	40	25,2	48	8,8	64,9	76,4	0,833	0,831	82	69,4	10 170
Litva	1,3	24,1	25,4	53	23,9	41	7,8	65,9	77,4	0,824	0,832	80	68,7	8 470
Chorvatsko	1,38	25,5	9,4	67	25,3	17	7,6	70,5	77,8	0,818	0,814	73	58,1	9 170
Lotyšsko	1,21	24,6	42,1	41	24,4	34	11	65,2	76,6	0,811	0,81	80	60,4	7 730
Bulharsko	1,24	23,1	42	51	24,8	21	13,8	68,6	75,3	0,795	0,794	86	67,5	6 890
Rusko	1,25	22,7	28,8	75	22	50	14,6	59	72,3	0,799	0,774	82	72,9	7 100
Rumunsko	1,24	23,6	26,7	62	23,4	19	15,1	67,7	74,6	0,773	0,771	76	55,3	5 830

Zdroj: Paloncyová, Matějková¹⁴

¹⁴PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: MPSV, 2004, [cit.2008-02-15]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf> str.19

2.2 Trh práce

Jak uvádí Paloncyová,¹⁵ současné podmínky na trhu práce můžeme označit jako faktory, které at' už ve větší či menší míře ovlivňují trendy současné porodnosti a rodinného života. Jedná se např. o rostoucí vzdělanost, změnu poptávky zaměstnanosti, riziko nezaměstnanosti, touha uplatnit se ve své profesi, snaha o skloubení pracovního a rodinného života.

Tabulka č.4: **Míra zaměstnanosti**

	EU 25	Belgie	Česká Republika	Dánsko	Německo	Řecko	Francie	Itálie	Lucembursko	Maďarsko	Nizozemsko	Rakousko	Polsko	Slovensko	Finsko	Švédsko	Velká Británie
celkem	63,3	60,3	64,2	75,7	65,0	59,4	63,1	57,6	61,6	56,8	73,1	67,8	51,7	57,0	67,6	72,1	71,6
muži	70,9	67,9	72,3	79,7	70,8	73,7	69,0	70,1	72,4	63,1	80,2	74,9	57,2	63,2	69,7	73,6	77,8
ženy	55,7	52,6	56,0	71,6	59,2	45,2	57,4	45,2	50,6	50,7	65,8	60,7	46,2	50,9	65,6	70,5	65,6

Zdroj: ČSÚ, 2004

Jak je patrné z tabulky č.4, ženy se ve všech uvedených zemích Evropy vyznačují nižší ekonomickou participací než muži. Především však v zemích jižní Evropy je míra pracovní aktivity ženy výrazně nižší než u mužů, naopak v severských zemích se míra pracovní aktivity u mužů i žen pohybují nad evropským průměrem a rozdíly mezi pohlavími nejsou tak výrazné. O zemích střední Evropy můžeme říci, že se pohybují kolem středního pásma evropského průměru.

Z další tabulky je patrné, jak jednotlivé země využívají zkrácené úvazky, obecně ve všech zemích tyto částečné úvazky využívají více ženy než muži. Ve většině případech je to zapříčiněno hlavně péčí o děti, o čím větší počet dětí se má žena starat, tím více je nucena, pokud chce pracovat, pracovat pouze na částečné úvazky. Ale mezi jednotlivými zeměmi Evropy jsou velké rozdíly, v Nizozemí se průměr využívání těchto úvazků pohybuje kolem 45,5%, ovšem 74,7 % u žen; na Slovensku využívá tuto možnost pouze 2,7 % obyvatelstva, z čehož 4,2 % žen.

¹⁵ PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: MPSV, 2004, [cit.2008-02-20]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf>

Tabulka č.5: **Podíl osob pracujících na částečný úvazek na celkové zaměstnanosti**

	EU 25	Belgie	Česká republika	Dánsko	Německo	Řecko	Francie	Itálie	Lucembursko	Maďarsko	Nizozemsko	Rakousko	Polsko	Slovensko	Finsko	Švédsko	Velká Británie
celkem	17,7	21,4	4,9	22,2	22,3	4,6	16,7	12,7	17,8	4,7	45,5	19,8	10,8	2,7	13,5	23,6	25,8
muži	7,0	6,8	2,3	12,1	6,5	2,2	5,3	4,8	2,4	3,2	22,3	4,9	8,2	1,4	9,0	12,0	10,3
ženy	31,4	40,5	8,3	33,8	41,6	8,5	30,0	25,0	40,2	6,3	74,7	38,0	14,0	4,2	18,4	36,3	43,9

Zdroj: ČSÚ, 2004

Nezaměstnanost

Míra nezaměstnanosti se liší nejen mezi jednotlivými státy, ale opět i mezi pohlavími. Ženy se potýkají s větší nezaměstnaností než muži, i když ve většině zemí severní a západní Evropy není rozdíl tak markantní jako u některých zemí Evropy jižní, např. v Řecku je podíl nezaměstnaných mužů k ženám 6,6:16,2. Nejvyšší nezaměstnanost můžeme sledovat v Polsku či na Slovensku. Česká republika se drží těsně pod evropským průměrem.

Tabulka č.6: **Nezaměstnanost**

míra nezaměstnanosti	EU 25	Belgie	Česká republika	Dánsko	Německo	Řecko	Francie	Itálie	Lucembursko	Maďarsko	Rakousko	Polsko	Slovensko	Finsko	Švédsko	Velká Británie
celkem	8,7 ²	8,4	8,0	4,9 ²	9,4 ²	10,5 ¹	9,5 ²	8,0 ¹	5,32	7,1	5,2	17,9 ²	16,5 ²	8,3 ²	6,3 ²	4,6 ²
muži	7,8 ²	7,6	6,5	4,2 ²	8,8 ²	6,6 ¹	8,7 ²	6,4 ¹	3,8 ²	6,8	4,8	16,8 ²	15,7 ²	8,2 ²	6,4 ²	5,0 ²
ženy	9,7 ²	9,4	9,8	5,7 ²	10,1 ²	16,2 ¹	10,4 ²	10,5 ¹	7,5 ²	7,4	5,6	19,1 ²	17,4 ²	8,4 ²	6,3 ²	4,2 ²
obyv. do 25 let	18,8 ¹	22,1	19,6	8,41	15,1 ¹	26,9 ¹	21,8 ¹	23,6 ¹	18,1 ¹	19,9	10,2	40,0 ¹	32,7 ¹	20,7 ¹	16,3 ¹	12,1 ¹

¹ stav za rok 2004

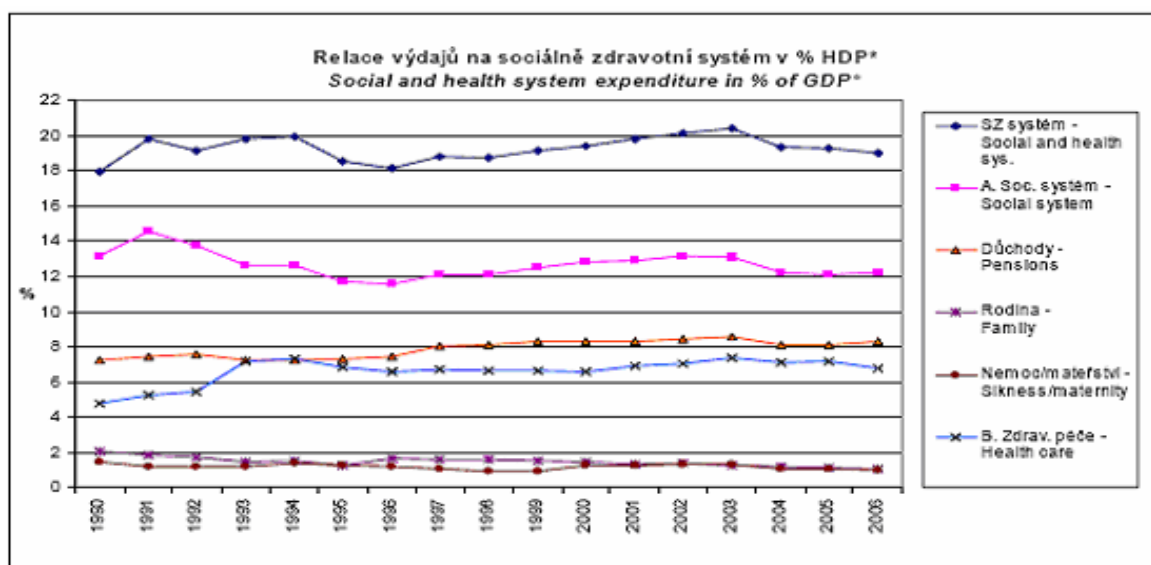
² předběžné údaje pro rok 2005

Zdroj: ČSÚ, 2004

2.3 Sociální výdaje

Rodinná politika České republiky je součástí systému sociální politiky. „Míru financování sociální politiky lze vyjádřit podílem příslušných státních výdajů na hrubém domácím produktu (HDP), přesněji řečeno podílem výdajů na sociálně-zdravotní systém z HDP.“¹⁶ Ve výdajích na sociálně-zdravotní systém jsou zahrnuty výdaje na podporu rodiny, respektive výdaje určené rodinám.

Graf č.1: Sociálně zdravotní výdaje

*od roku 1995 revize časových řad HDP dle ČSÚ – since 1995 revision of GDP time-series by CZSO

Zdroj: VÚPSV, 2007

Největší část výdajů představují výdaje na:

starobní důchody a na
financování vlastního zdravotnictví.

Dalšími výdaji jsou výdaje na:

invalidní, vdovské, sirotčí důchody,

- aktivní politiku zaměstnanosti,
- služby pro staré a invalidní občany,
- nezaměstnanost,
- úrazy a nemoci z povolání,

¹⁶PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: MPSV, 2004, [cit.2008-02-02].dostupné z:< http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf> str. 23

- rodinné dávky,
- nemocenská,
- služby pro rodiny,
- příspěvky na bydlení.

Tabulka č.7: **Přehled výdajů na transfery obyvatelstvu za rok 2006**

Druh dávky	2005 v tis. Kč	2006 v tis. Kč
Důchody celkem	241 160 897 ¹⁾	266 225 875 ²⁾
Nemocenské	26 258 125	26 962 636
Podpora při OČR	818 737	824 983
Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	4 492	4 249
Peněžitá pomoc v mateřství	4 578 904	4 981 486
Nemocenské dávky celkem	31 660 258	32 773 354
Přídavek na dítě	11 215 394	11 060 637
Sociální příplatek	4 802 666	4 428 960
Porodné	895 723	1 591 448
Rodičovský příspěvek	12 644 041	13 542 880
Zaopatřovací příspěvek	167	8
Dávky pěstounské péče	470 752	590 769
Příspěvek na dopravu	72	-6
Pohřebné	533 570	513 064
Příspěvek na bydlení	2 473 528	2 299 690
Dávky SSP jinde nezařazené	10 105	95 772
Dávky státní sociální podpory	33 046 018	34 123 222
Zvýšení důchodů pro bezmocnost	1 729 065	1 960 877
Důchodové připojištění	1 433	813
Vyrovnění důchodů se SR	2 743	2 913
Jednorázový příspěvek dítěti podle zákona č. 237/2004 Sb.	-242	-87
Jednorázový příspěvek důchodci podle zákona č. 237/2004Sb.	4 539	
Ostatní dávky celkem	1 737 538	1 964 516
Ostatní sociální dávky celkem	66 443 814	68 861 092
Aktivní politika zaměstnanosti	4 172 172	5 301 683
Podpory v nezaměstnanosti	7 046 846	7 307 521
Výplaty spojené s realizací zákona č. 118/2000 Sb. (insolvence)	147 509	183 573
Příspěvek zaměstnavatelům zaměstnávajícím více než 50% občanů ZP	763 913	1 410 552
Státní politika zaměstnanosti celkem	12 103 440	14 203 329
ÚHRNEM	319 708 151	349 290 296

1) včetně zálohy na důchody ve výši 800 000 tis. Kč na rok 2006 a bez zálohy poskytnuté v roce 2004 na výplatu důchodů v roce 2005 ve výši 3 287 000 tis. Kč

2) včetně zálohy na důchody ve výši 5 562 000 tis. Kč na rok 2007 a bez zálohy poskytnuté v roce 2005 na výplatu důchodů v roce 2006 ve výši 800 000 tis. Kč

Zdroj: MPSV, 2006

3 Legislativa váží se k rodinným vztahům

Vymezení pojmu rodinně právních vztahů je úzce spojeno s vymezením rodinného práva. „*Nejobecněji jsou tedy rodinně právní vztahy vymezovány jako takové osobní a s nimi spojené majetkové vztahy zvláštního charakteru, které vznikají z manželství a sounáležitosti k rodině.*“¹⁷

Základním pramenem rodinného práva je Listina základních práv a svobod (úst. zák. č. 23/1991 Sb., kterým se uvádí Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, převzato do ústavního pořádku ČR usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb.). Do současného zákona o rodině je také promítnuta Úmluva o právech dítěte z roku 1989 (Českou a Slovenskou Federativní Republikou ratifikována a publikována ve sdělení FMZV č. 104/1991 sb.) a zákon o rodině, tj. zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Z posledních novel je významná velká novela zákonem č. 1/1998 Sb. a zejména zákonem 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

Další zákony týkající se rodiny:

- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- Úmluva o vymáhání výživného v cizině, publikována ve vyhlášce MZV č. 33/1959 Sb.,
- Úmluva o uznání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti, publikovaná jako vyhláška č. 132/1976 Sb.,

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 1.vyd. Brno: MU v Brně, 1998. S. 33

3.1 Manželství

Dle §1 zákona o rodině je manželství trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, jehož hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Vznik a zánik manželství

Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy, že spolu vstupují do manželství, učiněným před obecním úřadem pověřeným vést matriční úřad nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu zvláštním předpisem. Zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého a rozvodem.

Manželství nemůže být uzavřeno:

- s ženatým mužem nebo vdanou ženou;
- s osobou mladší 18 let , výjimečně z důležitých důvodů může soud povolit manželství nezletilému staršímu šestnácti let;
- s osobou zbavenou způsobilosti k právním úkonům;
- s předky a potomky a mezi sourozenci; totéž platí o příbuzenství založeném osvojením, pokud osvojení trvá.

Práva a povinnosti:

Z uzavření manželství plynou pro oba manžele práva i povinnosti. Mezi povinnosti patří žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. O záležitostech rodiny rozhodují manželé společně. Jeden manžel je oprávněn zastupovat druhého manžela v běžných záležitostech.

Osoby, které uzavřeli sňatek , jsou odpovědné za všechny dluhy, i za ty ,které vytvořil jeden manžel bez vědomí druhého manžela.

Výše zmíněné povinnosti a vztahy mezi manželi vyplývají automaticky z aktu uzavření manželství. Manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů.

3.2 Rozvod

Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití, soud přitom bere v úvahu příčiny rozvratu manželství.

Manželství nelze rozvést, pokud by byl rozvod v rozporu se zájmem jejich vlastních dětí, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu a dokud nebudou manželé vypořádáni o vzájemných majetkových vztazích, právech a povinnostech společného bydlení a případnou vyživovací povinností. S rozvodem musí souhlasit oba manželé.

Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na výživu. Soud může také styk rodičů s dítětem upravit, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině.

Rodina po rozvodu

„V roce 2005 bylo v České republice rozvedeno 31,3 tisíce manželství. Tento stav je víceméně stabilní po dobu dvaceti let, v posledním desetiletí je však doprovázen radikálním snížením počtu sňatků. V roce 2005 tak na 100 uzavřených manželství připadlo přibližně 60 rozvodů. Ze všech rozvodů se ve více než 62% případů jedná o rozvod manželství s nezletilými dětmi v rodině. Vzhledem k tomu, že je po rozvodu stabilně cca 90% dětí svěřeno do péče matek, a děti tak přestávají mít společné bydliště se svým otcem, otcovství po rozchodu rodičovského páru je velmi problematickou institucí a v podstatě závisí na vůli obou rodičů a jejich schopnosti dohodnout se na dalším fungování bývalé rodiny v situaci absence aplikovatelných kulturních modelů a scénářů.“¹⁸

Matka nebo otec, který zůstává po rozvodu sám se svým závislým dítětem, se musí nyní vyrovnat s faktem, že na výchovu a povinnosti každodenního života je sám a stávají se tak skupinou významně ohroženou chudobou a nízkou životní úrovní. „V porovnání s EU lze říci, že čeští otcové patří mezi ty, kterým je umožněn ve velkém množství případů jen minimální podíl na výchově jejich dětí, a zároveň mezi ty, kteří

¹⁸ DUBOVÁ Radka, HASTRMANOVÁ Šárka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. str. 11

projevují po několika letech po rozchodu s partnerkou pouze malý zájem o své děti. Otcové se cítí být redukováni jen na „ty, kteří platí“, a pokud nedokáží zachovat rodičovský vztah se svými dětmi anebo jim to není umožněno, přestávají udržovat se svými dětmi jakékoliv kontakty.“¹⁹

3.3 Nesezdané soužití

Postupným vývojem společnosti a zejména její morálky se v několika posledních desetiletích stalo běžným, že stále více partnerů dává přednost soužití faktickému, tedy v nelegitimním svazku před soužitím v manželství. Přestože je výskyt nesezdaného soužití v naší společnosti poměrně hojný, platná právní úprava zákona o rodině tento institut nejen neupravuje, ale ani jej nepojmenovává (s termínem druh a družka se však lze setkat v jiných právních odvětvích, např. v trestním právu nebo v zákoně o státní sociální podpoře). Pro potřeby praxe se za nesezdané soužití považuje především určité životní společenství vytvořené osobami, které mají odlišné pohlaví. Muže a ženu, kteří spolu v takovém životním společenství trvale žijí a náklady na své potřeby uhrazují společně, nazýváme druhem a družkou.

Z manželství plynou určité povinnosti i práva, která nesezdanému páru nenáleží. Nemají k sobě žádné závazky (jako je např. vyživovací povinnost...), ale ani výhody, které z manželství plynou. V nesezdaném partnerském svazku nevznikají žádná majetková společenství obdobná institutu společného jmění, které vznikají jen mezi manžely. I když druh a družka spolu žijí v dlouhotrvajícím vztahu, nabývají majetek každý do výlučného - individuálního vlastnictví, anebo do podílového spoluvlastnictví, obdobně též odpovídají za závazky. Problém např. vzniká při pozůstalosti, přednostní dědické právo mají vždy potomci, rodiče, sourozenci, popř. manželé či manželky (pokud se případně družka nebo druh dříve nestihli nebo opomněli rozvést).

Nesezdané soužití druha a družky však podle zákona o rodině nemá žádný vliv na problematiku rodičovství a postavení dítěte. Platná právní úprava nečiní rozdíly mezi dětmi narozenými v manželském svazku a dětmi nemanželskými a i práva a povinnosti rodičů zůstávají nedotčena.

¹⁹ DUBOVÁ Radka, HASTRMANOVÁ Šárka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. str. 12

Vybrané oblasti práva sociálního zabezpečení však berou poměr druha a družky v potaz a staví nesezdané soužití muže a ženy do rovnoprávného postavení s manžely v podstatě jen proto, aby se mu nedostalo větších a neopodstatněných výhod. Tvoří-li soužití muže a ženy domácnost a doba společného soužití trvá alespoň 3 měsíce, potom se přihlíží k partnerovi jako společně posuzované osobě (započítává se tedy i jeho příjem do rozhodného příjmu rodiny) při stanovení životního minima rodiny a posouzení nároku na přiznání dávek státní sociální podpory.

Jak uvádí A. Šťastná „...v České Republice statistika nedovoluje přesně odlišit děti narozené ženám žijícím s partnerem v nesezdaném soužití od dětí narozených svobodným a osaměle žijícím matkám.“²⁰ Počet neúplných rodin, či rodin jednotlivců do roku 2001 výrazně stoupal, s čímž samozřejmě souvisí pokles úplných rodin.

Tabulka č.8: **Struktura domácností - ze sčítání 1970, 1980, 1991 a 2001, ČR (v %)**

	1961	1971	1980	1991	2001
Úplná rodina s dětmi	43,7	40,1	38,1	34,5	25,5
Úplná rodina bez dětí	31,1	30,9	27,9	27,6	29,1
Neúplná rodina se závislými dětmi*	3,6	4,5	5,3	6,3	8
Neúplná rodina bez závislých dětí*	4,2	4,3	3,1	4,5	5,5
Vícečlenné nerodinné domácnosti	1,4	1,1	1,4	0,4	2
Domácnosti jednotlivců	16	19,1	24,2	26,9	29,9
Celkem	100	100	100	100	100

* závislé dítě: sčítání 1961 dítě do 14 let, sčítání 1970 dítě do 15 let, sčítání 1980, 1991 a 2001 dítě ekonomicky neaktivní mladší 26 let (v roce 1980 však některé údaje publikovány za domácnosti s dětmi mladšími 15 let)

Zdroj: Demografie, 2006

„Nárůst podílu dětí narozených mimo manželství v roce 2005 dosáhl již téměř 32 %. Nárůst je patrný také na absolutních počtech dětí narozených mimo manželství, neboť zatímco v roce 1960 se mimo manželství narodilo 6 306 dětí z celkového počtu 128 879 živě narozených dětí, v roce 2005 to bylo již 32 409 dětí z 102 211 živě narozených.“²⁰

²⁰ ŠŤASTNÁ, Anna. ANALÝZA: Mění se struktura rodin a závislé děti. c18.8.2006, [cit.2008-02-28]. Dostupné z: < http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=375>

3.4 Registrované partnerství

Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Partnerem se v tomto zákoně rozumí osoba, která uzavřela partnerství.

Do partnerství nemůžou vstoupit osoby, které:

- nedosáhly věku 18 let;
- nemají způsobilost k právním úkonům, nebo již dříve uzavřeli manželství nebo která ji dříve vstoupila do partnerství, nebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí, a její manželství či partnerství nebo obdobný svazek trvá;
- dále osoby navzájem příbuzné a linii přímé a sourozenci.

Osoby, které chtějí vstoupit do partnerství, vyplní před prohlášením předepsaný tiskopis a předloží jej příslušnému matričnímu úřadu. Občan České republiky s trvalým pobytem na území České republiky je povinen prokázat svoji totožnost a dále připojit:

- rodný list;
- osvědčení o státním občanství České republiky, které nesmí být k datu prohlášení starší 3 měsíců;
- výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel o místě trvalého pobytu;
- výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel o osobním stavu pravomocný rozsudek o rozvodu manželství, je-li rozvedený, nebo úmrtní list zemřelého manžela, je-li ovdovělý, nebo úmrtní list zemřelého partnera, zaniklo-li partnerství smrtí druhého partnera, nebo úředně ověřený výpis z knihy registrovaného partnerství o tom, že partnerství bylo zrušeno rozhodnutím soudu.

Práva a povinnosti partnerů:

Partneři mají v partnerství stejné povinnosti a stejná práva. O záležitostech partnerského soužití rozhodují oba partneři společně; nedohodnou-li se v podstatných věcech, rozhodne na návrh některého z nich soud. Partner je oprávněn zastupovat druhého partnera v jeho běžných záležitostech, zejména přijímat za něho běžná plnění, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak.

Vzájemná vyživovací povinnost mezi partnery po dobu trvání partnerského soužití je stanovena tak, že vyživovací povinnost mezi partnery předchází vyživovací povinnosti dětí, tedy v první řadě je partnerovi povinen poskytovat výživné druhý partner, a teprve pokud to partner z jakýchkoli důvodů nečiní, nastupuje vyživovací povinnost dětí, pokud připadá v úvahu. Zákon obsahuje i úpravu vzájemné vyživovací povinnosti partnerů po zrušení partnerského soužití.

Je-li některý z partnerů rodičem, zůstává i po vstupu do partnerství nadále samostatně posuzovaným rodičem svého dítěte. Vstup do partnerství nemá tedy za následek omezení rodičovských práv této osoby. Partnerský vztah není rovněž překážkou pro svěření dítěte, pocházejícího z předchozího heterosexuálního vztahu, do výchovy partnera, který je jeho rodičem, ani neohrožuje výkon práva tohoto rodiče na styk s dítětem, pokud nebude ohrožen zdravý a přirozený vývoj dítěte.

Registrované partnerství a rodina

Podle definice moderní rodiny, kterou předkládá V. Krebs v knize Sociální politika („*V moderní rodinné politice je za rodinu pokládán soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem nebo s dětmi, příp. jednoho rodiče s dítětem nebo dětmi.*“²¹), bychom mohli soužití dvou homosexuálních partnerů brát jako soužití rodinné. Díky zákonu o registrovaném partnerství se mohou stát homosexuální páry registrovanými partnery, kteří mohou mít i své vlastní děti, jedná se o děti např. z minulých manželství po rozvodu svěřené do péče matky či otce, který se poté může svobodně stát partnerem homosexuálním. Chybí zde model tradiční nukleární rodiny, a proto zatím v naší republice není těmto párům umožněna adopce. Ovšem ve všech zemích Evropy tomu tak není. V některých zemích, kde bylo registrované partnerství uzákoněno, byla po několika letech uzákoněna i adopce dítěte druhým z partnerů v registrovaném partnerství či společná adopce jiného dítěte z dané země. Adopce dětí je těmto párům již umožněna např. ve Velké Británii, Islandu, Nizozemí, Španělsku, Švédsku. V Německu a Dánsku je umožněna adopce biologického potomka nebo příbuzného jednoho z partnerů.

Dalším cílem, o který řada českých homosexuálů bojuje, je možnost adopce i v České republice, jejímuž uzákonění bude předcházet nejedna diskuze.

²¹ KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2007. s. 348

4 Finanční podpora rodiny ČR ve srovnání s EU

V moderním pojetí je finanční podpora nejčastěji chápána jako kompenzace nákladů života v rodině či jako „ocenění“ výkonu rodinných funkcí.²² V České republice můžeme finanční podporu rodin, která probíhá formou přerozdělení příjmů směrem ke společensky žádoucím skupinám domácností, rozdělit do třech okruhů. První okruh dávek plyne ze sociálního zabezpečení (dávky sociálního pojištění, sociální péče a státní sociální podpory) , druhým nepřímým způsobem podpory jsou daňová opatření na podporu rodiny a třetím způsobem podpory rodin jsou podpory finančního charakteru ve veřejném sektoru.

4.1 Rodinné dávky v systému sociálního zabezpečení

Občané České republiky jsou v případě potřeby chráněni několika pilíři sociálního zabezpečení:

- státní sociální podpory;
- sociální péče;
- pomoc v hmotné nouzi;
- sociálního pojištění.

Rodina je pro účely sociálního zabezpečení chápána jako celek společně posuzovaných osob, a to rodičů a nezaopatřených dětí žijících ve společné domácnosti.

²² MPSV. Národní zpráva o rodině. Praha: MPSV, 2004. [cit. 2008-01-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf> s. 113

4.1.1. Státní sociální podpora

System státní sociální podpory je upraven zákonem č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. V současné době upraven zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.

Pojem státní sociální podpory označuje dávky poskytované osobám (rodinným příslušníkům) ve společensky uznaných sociálních situacích, kdy stát skrze jejich vyplácení z části přebírá spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci.

V rámci systému státní sociální podpory je poskytován: přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné a dávky pěstounské péče.

Tabulka č.9: Předpokládaný finanční dopad změn ve státní sociální podpoře a sociální péči na státní rozpočet (v mil. Kč) v roce 2008

Navrhované úpravy	2006	2007	2008		
	Skutečnost	Schválený rozpočet	Současná právní úprava	Po realizaci úprav	Úspora
Výdaje na SSP	34 051	54 439	56 256	48 017	- 8 238
- přídavek na dítě	11 033	10 789	10 225	7 426	- 2 799
- sociální příplatek	4 418	4 727	4 839	4 346	- 493
- rodičovský příspěvek	13 526	29 598	31 247	27 350	- 3 897
- porodné	1 591	1 856	1 849	1 298	- 551
- příspěvek při převzetí dítěte	10	12	10	10	0
- příspěvek na školní pomůcky	65	79	84	0	- 84
- pohřebné	513	530	515	100	- 415

Zdroj: MPSV, 2007

Přídavek na dítě²³

Tato dávka je zjednodušena. Od roku 2008 je stanovena jen jedna hranice pro nárok na dávku, kterou je 2,4 násobek životního minima, čímž se snížil okruh rodin, kterým je přídavek na dítě vyplácen. Jednotlivé přídavky jsou vypláceny v pevné výši, která je diferencovaná podle věku dítěte (nejdéle však do 26 let nezaopatřeného dítěte).

Tabulka č.10: **Srovnání s jinými zeměmi, údaje k 1.1.2006**

stát	přídavek na děti
Polsko	1. a 2. dítě 310 Kč, 3. dítě 364 Kč, 4. a další dítě 448 Kč, bez vazby na věk dítěte. Měsíční příjem rodiny je omezen do 3 470 Kč na hlavu.
Slovensko	dávka je vyplácena bez ohledu na příjem a věk dítěte ve výši v přepočtu cca 390 Kč na jedno dítě do 16, resp. 25 let věku dítěte.
Německo	výše dávky pro první až třetí dítě 4 312 Kč
Rakousko	pro dítě do tří let 2 951 Kč a pro dítě do 10 let 3 136 Kč

Zdroj: MPSV, 2007

Shrnutí

Zavedením jednotné hranice pro nárok na dávku se zastírají rozdíly mezi rodinami bez příjmu, které žijí pouze ze sociálních dávek a rodinami, kde alespoň jeden rodič pracuje, čímž je tato rodina mírně zvýhodněna. Můžeme říci, že tímto motivujeme rodiny ke shánění zaměstnání a nepřímo tak podporujeme snižování nezaměstnanosti v ČR. Dle MPSV částečné omezení výplaty přídavku na děti je vyváženo vysokými daňovými slevami (zvyšují se z 6 000 Kč na 10 680 Kč na dítě ročně), které kompenzují snižování některých sociálních dávek včetně kompenzace nárůstu spodní sazby snížené sazby DPH.

²³ Dostupné na: MPSV. *Rodičovský příspěvek* [online]. Poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-10]. Dostupné z: < <http://www.mpsv.cz/cs/4756> >

Rodičovský příspěvek²⁴

Podmínky čerpání rodičovského příspěvku se k 1.1.2008 změnily.

Rodičovský příspěvek se poskytuje rodiči, který pečuje po celý kalendářní měsíc alespoň o jedno dítě ve věku do 4 let, nebo do 7 let, jde-li o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Tato podmínka stále přetrvává ovšem mění se díky více rychlostní koncepci rodičovského příspěvku, kdy si rodiče vyberou, po jakou dobu (a tím i v jaké výši) budou rodičovský příspěvek pobírat.

Rodič má možnost si zvolit:

- rychlejší čerpání rodičovského příspěvku – po peněžité pomoci v mateřství ve zvýšené výměře do 24 měsíců věku dítěte;
- klasické čerpání rodičovského příspěvku - po peněžité pomoci v mateřství v základní výměře do 36 měsíců věku dítěte;
- pomalejší čerpání rodičovského příspěvku - po peněžité pomoci v mateřství nebo od narození dítěte v základní výměře do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře do 48 měsíců věku dítěte.

Výše rodičovského příspěvku byla po změnách zákonů v březnu 2006 odvozena od průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře a činila 40 % této mzdy (pro rok 2007 činila jeho výše 7 582 Kč)²³, nyní je výše dávky dána zákonem a změna výše dávky je tedy vázána na změnu příslušného zákona. Pokud se rodič rozhodne zůstat doma 3 roky, bude pobírat rodičovský příspěvek zhruba ve stejné výši, jako tomu bylo do roku 2008.

Nově se také vyplácí rodičovský příspěvek od 28 týdne po porodu, a to jak pro vdané, tak i osamělé matky a od 37 týdne pouze po porodu víceročet.

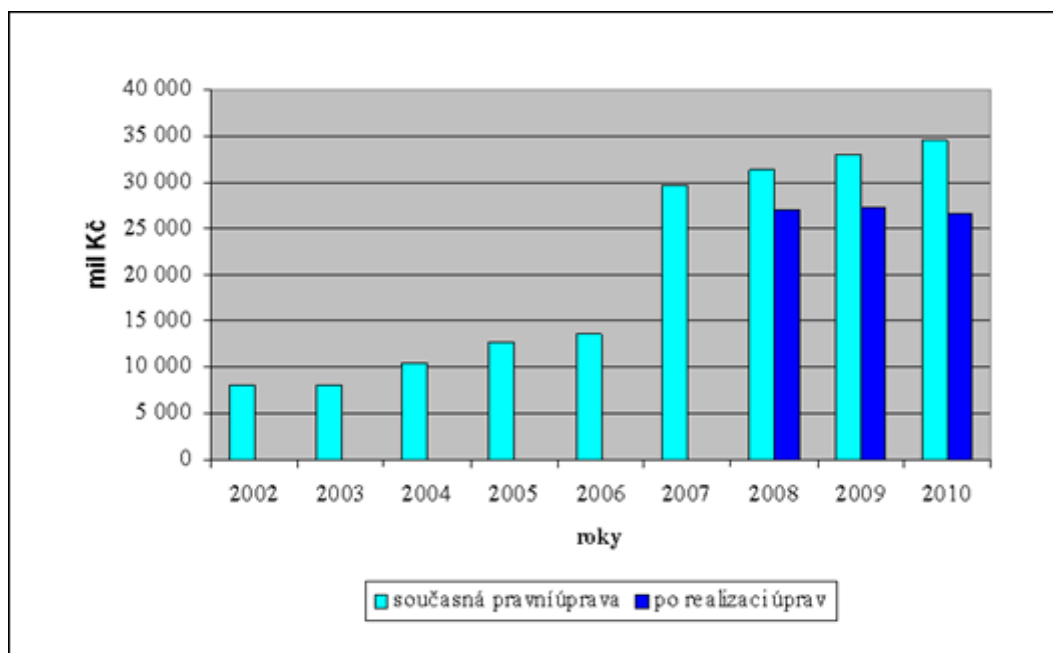
²⁴ Dostupné na: MPSV. *Rodičovský příspěvek* [online]. Poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-10]. Dostupné z: < <http://www.mpsv.cz/cs/4758>>

Shrnutí

Zavedením vícerychlostního rodičovského příspěvku se přímo nabízí čerpat dávky ve zvýšené výměře, tedy pouze do 24 měsíců dítěte a v dalších měsících pobírat jiné dávky z ostatních sociálních systémů. Proti tomuto spekulativnímu opatření je toto čerpání podmíněno výší peněžité pomoci v mateřství, která musí dosahovat minimální výše 380 Kč/den.

Odstranění vazby výše dávky na průměrnou mzdu v nepodnikatelské sféře se zamezí automatické změně výše této dávky a tím dojde k úspoře mandatorních výdajů. Úpravy sociálních dávek, mj. rodičovského příspěvku, jsou kompenzovány snížením daní a zavedením celé řady dalších pro-rodinných opatření.

Graf č.2 Porovnání vývoje nákladů na rodičovský příspěvek

Zdroj: MPSV, 2007

Srovnání s jinými zeměmi

I přesto že dochází k mírnému snížení výdajů na rodičovský příspěvek, stále u nás bude tento systém patřit mezi nejšetřejší v Evropě. Objem vyplácených dávek zůstane výrazně vyšší než koncem roku 2006. Čtyřleté pobírání rodičovského příspěvku není zavedeno nikde jinde v Evropě

Tabulka č.11: **Dávky rodičovského příspěvku, údaje k 1. 1. 2006**

stát	dávky rodičovského příspěvku
VELKÁ BRITÁNIE	Mateřská dovolená trvá 1 rok, navazující rodičovská jen 13 týdnů na každé dítě. Rodičovský příspěvek se vůbec nevyplácí.
BELGIE	Mateřská dovolená trvá 15 týdnů. Rodičovská dovolená trvá 3 měsíce, může být čerpána do 4 let věku dítěte, a to buď po dobu 3 měsíců v plném rozsahu, nebo po dobu 6 měsíců v kombinaci s prací na poloviční úvazek, nebo po dobu 15 měsíců v kombinaci s 4/5 pracovním úvazkem (tedy rodičovská dovolená cca 1 den týdně).
NORSKO	Mateřská dovolená trvá 9 týdnů. Rodičovská dovolená trvá 43 týdnů a může být prodloužena na 49 týdnů (rodičovská dávka je potom redukována úměrně délce pobírání). Rodičovskou dovolenou lze čerpat přerušovaně až do 2 let věku dítěte v kombinaci s částečným úvazkem
FINSKO	Mateřská dovolená trvá 21 týdnů. Rodičovská dovolená trvá 158 dnů.
DÁNSKO	Mateřská dovolená trvá 18 týdnů. Rodičovská dovolená trvá 32 týdnů.
ŠVÉDSKO	Nárok na mateřskou dovolenou není uzákoněn. Rodičovská dovolená trvá 480 dní, poté až do 18 měsíců možnost neplacené dovolené.
RAKOUSKO	Mateřská dovolená trvá 16 (20) týdnů. Rodičovská dovolená trvá do 3 let věku nejmladšího dítěte, pokud druhý rodič pobírá rodičovský příspěvek minimálně 6 měsíců. Příjem rodiče pobírajícího dávku je omezen částkou 1216 EUR měsíčně. Výše rodičovského příspěvku činila v přepočtu 12 205 Kč.
POLSKO	Rodičovská dovolená nepracujícího rodiče pečujícího o dítě trvá do 2 let, do 3 let při vícerčatech nebo osamělosti. Výše rodičovského příspěvku činila v přepočtu 2 745 Kč měsíčně.
FRANCIE	Mateřská dovolená trvá u prvního dítěte min. 8 týdnů, u druhého 16 týdnů a u třetího 26 týdnů. Rodičovská dovolená trvá pro první dvě děti max. 3 roky (vždy na 1 rok s možností prodloužení), pro třetí dítě 2 roky (v tomto případě je rodičovská dávka vyplácena ve zvýšené výměře)
SLOVENSKO	Rodičovská dovolená trvá do 3 let (do 6 let v případě zdravotního postižení). Výše rodičovského příspěvku činila v přepočtu 2 970 Kč měsíčně.

Zdroj: MPSV,2007

Sociální příplatek²⁵

Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy, krýt náklady spojené se zabezpečováním jejich potřeb. Nárok na sociální příplatek je vázán na péči o nezaopatřené dítě a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než dvojnásobek životního minima rodiny. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se příplatek postupně snižuje.

Sociální příplatek se zvyšuje v případech, kdy dítě je dlouhodobě těžce zdravotně postižené, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné, zohledněny jsou také zdravotní postižení nebo osamělost rodiče. Vyšší sociální příplatek se poskytuje i rodinám, kde se narodilo více dětí současně, a to v době do tří

²⁵ Dostupné na: MPSV. *Sociální příplatek* [online]. Poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-10]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4757>>

let jejich věku, nebo rodinám, kde dítě studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia.

Srovnání s jinými zeměmi

Obdobná dávka, která by zahrnovala tolik rozmanitých sociálních situací (nízký příjem, zdravotní stav dítěte, zdravotní stav rodičů, osamělost rodičů, studium dítěte, narození více dětí současně) v sousedních zemích neexistuje.

Tabulka č.12: **Sociální příplatek, údaje k 1. 1. 2006**

stát	sociální příplatek
Německo	obdobná dávka neexistuje
Slovensko	obdobná dávka neexistuje
Polsko	existuje zde výchovné pro osamělé rodiče v závislosti na zdravotním stavu dítěte
Rakousko	zde existuje doplatek pro rodiny s více než 3 dětmi a s ročním příjmem pod určitou hranici a doplatek k rodičovskému příspěvku pro nízko příjmové rodiny a osamělé rodiče

Zdroj: MPSV, 2007

Shrnutí:

Jako u ostatních dávek, snížením omezující hranice nároku na dávku, se snížil okruh rodin, které mají na dávku nárok, a také výše výplaty dávky. Omezení výplaty sociálního příplatku je vyváжено vysokými daňovými slevami (zvyšují se z 6 000 Kč na 10 680 Kč na dítě ročně), které kompenzují výpadek snižování některých sociálních dávek, včetně kompenzace nárůstu spodní sazby snížené sazby daně z přidané hodnoty. Opět se zde setkáváme také se zvýhodněním rodin, kde alespoň jeden z rodičů pracuje. Je to zároveň opatření částečně směřující proti zneužívání sociálního systému, kdy oba dva rodiče zůstávají doma pouze na sociálních dávkách. Jsou tak více motivováni shánět si zaměstnání.

Porodné²⁶

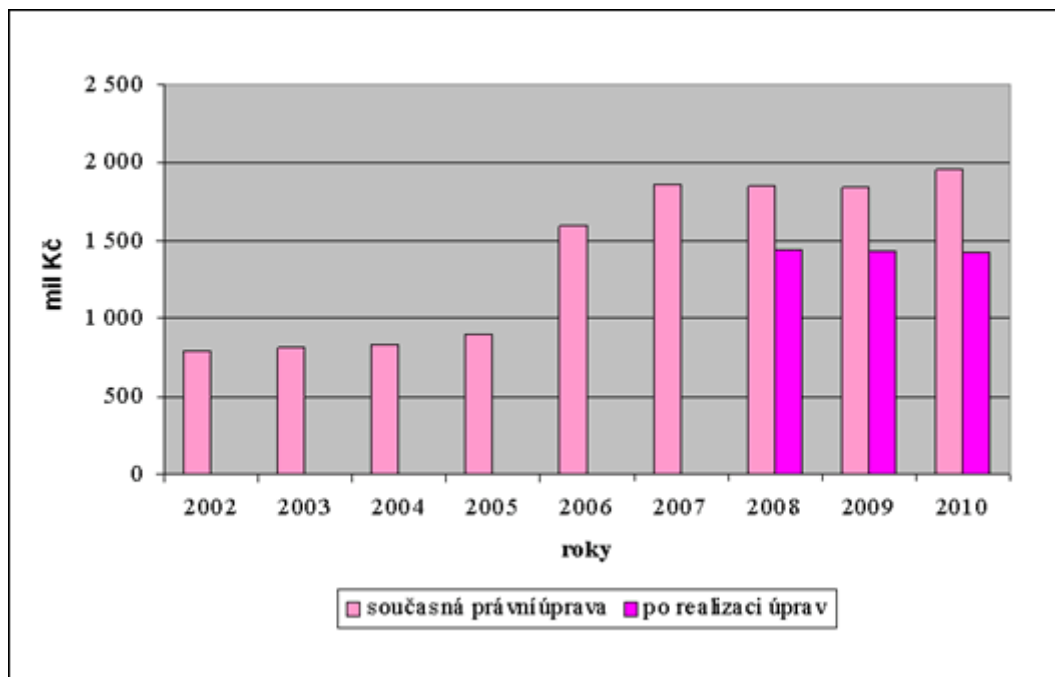
Stejně tak jako ostatní dávky, i porodné se od 1.1.2008 snížilo a přestává být závislé na životním minimu. Odstranil se tak automatický valorizační mechanismus zvyšování této dávky.

Výše porodného činila (do konce roku 2007):

- 11,10 násobku životního minima dítěte (17 760 Kč) narodilo-li se jedno dítě,
- 16,60 násobku životního minima dětí narodily-li se zároveň dvě nebo více dětí (53 120 Kč dvojčata, 79 680 Kč trojčata atd.).

Pro rok 2008 činí výše porodného 13 000 Kč.

Graf č.3 Porovnání vývoje nákladů na porodné

Zdroj: MPSV, 2007

²⁶ MPSV. Porodné [online]. Poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-10]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4759>>

Srovnání s jinými zeměmi

Dávka porodného není ve všech zemích evropské unie automatickou dávkou, v některých zemích vůbec neexistuje. Co se týká způsobu jejího čerpání, je též odlišné. Nejčastěji se však jedná o jednorázovou dávku při narození dítěte nebo o měsíční částku vyplácenou do určitého věku dítěte.

Tabulka č.13: **Výše porodného v přepočtu na Kč, údaje k 1. 1. 2006**

stát	výše porodného v přepočtu na Kč
ŠVÉDSKO	neexistuje
RAKOUSKO	neexistuje
NIZOZEMÍ	neexistuje
PORTUGALSKO	neexistuje
VELKÁ BRITÁNIE	13 400 Kč
FRANCIE	4 400 Kč
FINSKO	3 920 Kč
NĚMECKO	2 150 Kč
DÁNSKO	2 000 Kč

Zdroj: MPSV, 2007

Shrnutí

Z výše uvedené tabulky je patrné že i po snížení výše porodného v České Republice patří k vyššímu evropskému průměru. A neprokazuje se, že výše porodného je významným pro-populačním opatřením. V řadě zemí, kde není porodné zavedeno vůbec, nebo je jeho výše menší než u nás, je vyšší porodnost.

Příspěvek na bydlení

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy bez ohledu na to, zda jde o byt obecní, družstevní, v soukromém vlastnictví nebo bydlení ve vlastním domě. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník či nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem. (viz. Příloha č.1)

Pohřebné²⁷

Pohřebné náleží jednorázově osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Jde tedy o případy, kdy náklady na tuto neočekávanou událost významně jednorázově zatíží rozpočty rodin pečujících o nezaopatřené děti.

Je zrušena valorizační podmínka v zákoně o státní sociální podpoře. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou ve výši 5 000 Kč.

Srovnání s jinými zeměmi

V některých zemích EU je tato dávka dána pevnou částkou, v některých je odvozena od mzdy zemřelého nebo průměrné mzdy v dané zemi nebo se obdobná dávka vůbec nevyplácí.

²⁷ Dostupné na: MPSV. Pohřebné [online]. Poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-10]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4762>>

Tabulka č.14: **Výše pohřebného, údaje k 1. 1. 2006**

stát	pohřebné
NĚMECKO	dávka se nevyplácí
SLOVENSKO	výše pohřebného v přepočtu dosahovala 1 700,- Kč
RAKOUSKO	vyplácí se max. 12 208,- Kč, výše dávky se odvíjí podle sociální situace rodiny
ČESKÁ REPUBLIKA	výše byla stanovena pevnou částkou 5 000,- Kč a bylo poskytováno osobě, která vypravila pohřeb ¹⁾

¹⁾ od roku 2008 pohřebné náleží pouze osobě která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti...viz výše

Zdroj: MPSV, 2007

Shrnutí

Do konce roku 2007 byla dávka poskytována osobě, která vypravila pohřeb osobě s trvalým pobytem v ČR, nebo byl-li vypraven pohřeb v ČR. Dávka náležela všem, kteří o ni požádali. Nynější úpravou, která podporuje pouze rodiny s nezaopatřenými dětmi se velice zúžil okruh rodin, kterým by tato dávka náležela. Spousta lidí se zrušením této dávky nesouhlasí, protože vypravení pohřbu zatíží rozpočet i těm rodinám, které již své děti finančně nepodporují, ale jsou na hranici sociálně slabých rodin. Některé obce chtějí tuto situaci řešit finanční podporou těmto rodinám.

Dávky pěstounské péče²⁸

Těmito dávkami se přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat a které je svěřené do pěstounské péče. S výjimkou sociálního příplatku může pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, např. na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě apod. (viz. Příloha č.1)

Do dávek pěstounské péče dále patří také:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte;
- odměna pěstouna;

²⁸ Dostupné na: MPSV. Dávky pěstounské péče [online]. Poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-10]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4760>>

- příspěvek při převzetí dítěte.

Srovnání s jinými zeměmi, údaje k 1. 1. 2006

V zemích Evropské unie je výplata příspěvku při převzetí dítěte do pěstounské péče upravena různým způsobem.

V Německu, Rakousku a Polsku se neposkytuje vůbec. Na Slovensku se vyplácí jednorázový příspěvek při svěřeni dítěte do pěstounské péče v přepočtu ve výši 6 400 Kč.

Shrnutí

U dávek pěstounské péče nedochází k úsporám, pouze ke změně jejich výplaty v pevných částkách. Jejich výše se oproti současnému stavu nemění. Odstranění vazby výše dávky na životní minimum a stanovení dávky absolutními částkami zamezí automatické valorizaci těchto dávek. O případné změně jejich výše bude rozhodovat vláda a Parlament.

Příspěvek na školní pomůcky ²⁹

Dávka je od 11. 2008 zrušena. Příspěvek ve výši 1000,- Kč na školní pomůcky náležel do konce roku 2007 dítěti, majícímu nárok na přídavek na dítě za měsíc květen roku, ve kterém bylo přihlášeno k zápisu k povinné školní docházce, pokud nedošlo do června k odkladu této docházky.

Shrnutí

Příspěvek na školní pomůcky se ukázal jako nesystémová dávka nepřilíš efektivně vynaložená a vyplácená zbytečně širokému okruhu osob. Chyběla možnost kontroly skutečného využití tohoto příspěvku. Zároveň výše 1 000 Kč nestačí skutečně sociálně slabým rodinám na vybavení prvňáčka do školy. Těmto rodinám mohou být tyto výdaje hrazeny v systému dávek hmotné nouze.

²⁹ Dostupné na: MPSV. *Příspěvek na školní pomůcky* [online]. Poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-10]. Dostupné z: < <http://www.mpsv.cz/cs/4761> >

4.1.2 Sociální péče

V minulých letech „systém dávek sociální péče zajišťoval pomoc občanům, resp. rodinám, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny jejich příjmy, občanům, kteří potřebují pomoc státu vzhledem ke svému zdravotnímu vztahu nebo věku, anebo kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat nepříznivou sociální situaci.“³⁰ Z tohoto systému byly vyplácené dávky poskytované z důvodu sociální potřeby, příspěvek při péči o blízkou nebo jinou osobu, dávky sociální péče pro rodiny a děti, a další. Tento systém byl z části nahrazen novým systémem pomoci v hmotné nouzi.

Stávající stav dávek sociální péče

V současné době se poskytují dávky sociální péče osobám se zdravotním postižením, jsou upraveny ve vyhlášce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Dávky sociální péče jsou poskytovány:

- osobám s trvalým pobytem na území ČR;
- osobám, na které se vztahuje přímo použitelný předpis Evropských společenství (tj. migrujícím pracovníkům členských států EU a jejich rodinným příslušníkům);
- občanům členského státu EU a jejich rodinným příslušníkům, kteří jsou hlášeni na území ČR déle než tři měsíce.

Výčet dávek:

- jednorázové příspěvky na opatření zvláštních pomůcek,
- příspěvek na úpravu bytu,
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla,
- příspěvek na celkovou opravu motorového vozidla,
- příspěvek na zvláštní úpravu motorového vozidla,
- příspěvek na provoz motorového vozidla,
- příspěvek na individuální dopravu,

³⁰ MPSV. *Národní zpráva o rodině* [online]. Praha: MPSV, 2004. [cit. 2008-01-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf> str. 121

- příspěvek na úhradu za užívání bezbariérového bytu,
- příspěvek na úhradu za užívání garáže,
- příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým občanům.

Krom dávek sociální péče poskytuje rovněž:

- mimořádné výhody (průkazy TP, ZTP a ZTP/P) ,
- bezúročné půjčky.

4.1.3 Pomoc v hmotné nouzi

Pomoc v hmotné nouzi upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Podle zákona o pomoci v hmotné nouzi se poskytuje pomoc rodině, pokud rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb jejích členů (současně nemůže být příjem z objektivních důvodů zvýšen). Zákon o pomoci v hmotné nouzi zároveň napomáhá řešení některých nárazových životních situací, které nelze vyřešit jinak než okamžitou pomocí.

Dávky a jejich výplata:

Dávkami, kterými se řeší pomoc v hmotné nouzi, jsou:

- příspěvek na živobytí,
- doplatek na bydlení,
- mimořádná okamžitá pomoc.

O dávkách pomoci v hmotné nouzi rozhodují a vyplácejí je pověřené obecní úřady.
(voz. Příloha č.2)

4.1.4 Sociální pojištění

Dávky nemocenského pojištění se vztahem k rodině³¹

System nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí zabezpečuje dávkami nemocenského pojištění. Jde o nároková peněžítá plnění. Nemocenského pojištění jsou účastni zaměstnanci, popř. další osoby jim postavené na roveň (kdo se považuje za zaměstnance, je taxativně uvedeno v § 2 zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů) a osoby samostatně výdělečně činné. Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od osob samostatně výdělečně činných, jejichž nemocenské pojištění je dobrovolné.

(viz. Příloha č.3)

Z nemocenského pojištění zaměstnanců se poskytují 4 dávky:

- nemocenské,
- podpora při ošetřování člena rodiny,
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství,
- peněžítá pomoc v mateřství.

Z nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) se poskytují 2 dávky:

- nemocenské,
- peněžítá pomoc v mateřství.

výše dávek

Dávky nemocenského pojištění se vypočítávají z denního vyměřovacího základu po jeho redukcí příslušnou procentní sazbou, která činí:

- u peněžíté pomoci v mateřství 69 %,
- u podpory při ošetřování člena rodiny 60 %,
- u nemocenského (karantény) je výše dávky odstupňována v závislosti na délce trvání pracovní neschopnosti (karantény):

60 % do 30. kalendářního dne pracovní neschopnosti (karantény),

³¹ MPSV. *Nemocenské pojištění* [online]. Poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-12]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4770>>

- 66 % od 31. kalendářního dne do 60. kalendářního dne pracovní neschopnosti (karantény),
- 72 % od 61. kalendářního dne pracovní neschopnosti (karantény).

Délka dávek

Nemocenská náleží až od 4. kalendářního dne pracovní neschopnosti či karantény. Podpora při ošetřování člena rodiny se poskytuje nejvýše po dobu prvních 9 kalendářních dnů, popř. nejvýše 16 kalendářních dnů zaměstnanci, který má v péči dítě do skončení povinné školní docházky a je jinak osamělý Peněžitá pomoc v mateřství se poskytuje maximálně 28 týdnů, popř. 37 týdnů v případě žen, které porodily více dětí současně a starají se aspoň o dvě z nich (*ne již osamělým*).

Srovnání s jinými zeměmi

- Karenční lhůta, tedy nevyplácení nemocenské v prvních dnech nemoci, je standardním evropským řešením. Existuje ve 12 z 15 původních členských zemí Evropské unie, nejčastěji v délce 3 dnů.
- Karenční lhůtu mají i tak silně sociální státy, jako jsou skandinávští členové EU – Finsko dokonce v délce 9 dnů. Nepotvrzuje se, že by měla negativní dopad na zdravotní stav jejich obyvatel. Nemocnost je zde nižší, na druhou stranu je lepší průměrný zdravotní stav obyvatel.

Tabulka č.15: **Dávky nemocenského pojištění v Evropě**

stát	výše dávky	karenční doba počet dnů
BELGIE	60 % příjmu, existuje strop - cca 103 €, výjimky od 31. dne 55% příjmu pro osoby ve společné domácnosti	1 pracovní den, ojedinele karenční doba není
DÁNSKO	závisí na hodinové mzdě a počtu hodin práce v týdnu, maximum: je však stanoveno na 12 € za hodinu (439 € za týden - 37 hod.)	0 OSVČ dva týdny
FRANCIE	50 % denního příjmu s limitem 1/72 ročního příjmu, max.: 42 €; 66,66% denního příjmu s limitem 1/54 ročního příjmu od 31. dne pro osobu s 3 dětmi, 51,49 % od 7. měsíce s limitem 1/7 ročního příjmu	3 u tzv. "regime general"
ITÁLIE	50 % příjmu, od 21. dne 66,66% příjmu - bez hospitalizace dávka redukována o 2/5 pro hospitalizovanou osobu bez dítěte, výjimky při tuberkulóze	3 při TBC není stanovena
NĚMECKO	70 % mzdy zjišťované za 3 měsíce, dávka nesmí překročit 90 % čisté mzdy	0, př. při pracovních úrazech, hospitalizaci, vznik podle pracovního práva
NIZOZEMÍ	70 % (denní) mzdy, maximální (denní) mzda 167 €, v kolektivních smlouvách možnost sledovat vyšší úroveň dávek	0
ŠPANĚLSKO	od 4. do 20. dne 60 % výpočtového základu, od 21. dne 75 %; výpočtový základ: podíl denní mzdy v měsíci předcházejícím neschop. a počet dnů odpovídajících příspěvků	3 výjimky při pracovních úrazech
ŠVÉDSKO	80% příjmu "kvalifikovaného" pro nemocenskou dávku	1
VELKÁ BRITÁNIE	dvě paušální částky , nižší částka 79 € placena týdně po dobu 28 týdnů	3
MAĎARSKO	dávka odvozena z denní hrubé mzdy předchozího kalendářního roku, výše dávky závisí na době pojištění - méně než dva roky - 60% denní průměrné mzdy, déle než dva roky - 70 % denní průměrné mzdy	0
POLSKO	výpočtovým základem je hrubá mzda za posledních 6 měsíců - 80 % výpočtového základu, 70 % při hospitalizaci, 100 % od 91. dne prac. úrazu, či nemoci spojené s těhotenstvím	0
SLOVENSKO	výpočtovým základem je hrubá mzda předcházejícího roku se stropem 1,5 násobku průměrné mzdy; první tři dny 25% výpočtového základu, jinak 55%	0
SLOVINSKO	dávka vypočtena jako procento průměrné hrubé mzdy předchozího kalendářního roku, 90% ve většině případů, až 100 % (pracovní úraz, dárcovství orgánů, válečné zranění apod.)	0

Zdroj: MPSV,2007

Shrnutí

Systém nemocenského pojištění vyžaduje reformu. Míra nemocnosti je u nás výrazně vyšší, než je v členských zemích EU, především než např. v Polsku, Maďarsku nebo na Slovensku. Není žádný legitimní důvod, aby u nás byla vyšší míra nemocnosti než v těchto zemích, když podle všech mezinárodních objektivních srovnávacích studií je zdravotní stav našeho obyvatelstva lepší. Navrhovaná opatření zlepšit v roce 2008

bilanci příjmů a výdajů nemocenského pojištění o 9,1 mld. Kč ve srovnání se současným zákonem (zák. č. 54/1956 Sb.) a o 17,3 mld. Kč ve srovnání s novým zákonem (zák. č. 187/2006 Sb. a zákon č. 189/2006 Sb.).

Nová opatření pamatují na skutečně sociální případy, tzn. dlouhodobé nemoci. Tam se procentní sazba pro stanovení výše nemocenského zvyšuje až na 72 % redukovaného denního vyměřovacího základu.

Reforma systému nemocenského pojištění povede k větší odpovědnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů za vývoj pracovní neschopnosti a ke snížení zneužívání systému nemocenského pojištění.

4.2 Daňová opatření³²

Reforma veřejných financí se samozřejmě dotkla i daňových systémů. Nejvíce změn můžeme sledovat v zákoně o dani z příjmů. Tyto změny se dotknou téměř každého z nás, ať již pracujeme jako zaměstnanec nebo podnikáme jako osoba samostatně výdělečně činná. Protože změn je skutečně hodně, zkusme se podívat alespoň na ty nejdůležitější.

Změna sazby daně

Od roku 2008 se místo progresivní sazby daně (12 – 32 %) nově zavádí rovná daň z příjmů fyzických osob, a to ve výši 15 % pro rok 2008 a ve výši 12,5 % od roku 2009. S tímto také souvisí rozšíření základu daně u fyzických osob (zahrnuje i sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnancem) a zavedení tzv. superhrubé mzdy. Od roku 2008 se ruší společné zdanění manželů, které díky zavedení rovné daně ztrácí smysl. V letošním roce mohou rodiny, kde jeden z rodičů má výrazně vyšší příjmy než ten druhý, využít této výhody naposled, jelikož zdaňovacím obdobím pro rok 2008 je rok 2007.

³² Dostupné na: Finance.cz [online]. c2007, [cit. 2008-02-15]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/informace/reforma-2008/dan-z%20prijmu-fyzicke-osoby/>>
www.finance.cz, jsou internetové stránky tvořeny nezávislými finančními poradci společnosti AWD Česká republika s.r.o. a podávají informace ze světa osobních i firemních financí, ekonomie, bankovníctví, pojišťovnictví, daní aj.

Zvýšení slev na dani a daňového zvýhodnění na dítě

Tabulka č.16: Slevy na dani

Sleva na	Před změnami Po změnách		
	(2007)	(2008)	(2009)
- poplatníka	7 200 Kč	24 840 Kč	16 560 Kč
(důchodce)	0 Kč	24 840 Kč	16 560 Kč
- druhého z manželů bez příjmů	4 200 Kč	24 840 Kč	16 560 Kč
držitel ZTP/P	8 400 Kč	49 680 Kč	33 120 Kč
- poživatele částečného invalidního důchodu	1 500 Kč	2 520 Kč	2 520 Kč
- poživatele plného invalidního důchodu	3 000 Kč	5 040 Kč	5 040 Kč
- držitele průkazu ZTP/P	9 600 Kč	16 140 Kč	16 140 Kč
- studujícího	2 400 Kč	4 020 Kč	4 020 Kč
Daňové zvýhodnění na dítě	6 000 Kč	10 680 Kč	10 200 Kč
(dítě ZTP/P)	12 000 Kč	21 360 Kč	20 400 Kč

Zdroj: Finance, 2008

Daňový bonus

Umožňuje fyzickým osobám uplatňujícím daňové zvýhodnění získat při splnění daných podmínek daňový bonus. Je-li nárok na daňové zvýhodnění vyšší než daňová povinnost poplatníka, je vzniklý rozdíl daňovým bonusem. Nově dochází ke zvýšení maximálního limitu pro vyplácení tohoto bonusu ze současných 30.000 Kč na 52.200 Kč od roku 2008.

Princip superhrubé mzdy

Se zavedením rovné daně z příjmů fyzických osob úzce souvisí rozšíření základu daně u fyzických osob (zahrnuje i sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnancem) a zavedení tzv. superhrubé mzdy. Z té budou těžit převážně zaměstnanci s dětmi. Ti by měli obzvláště při nízkých a naopak vysokých platech „ušetřit“ na dani z příjmu několik stovek korun.

Do konce roku 2007 se daň počítala z hrubé mzdy. Od roku 2008 to již bude ze součtu hrubé mzdy zaměstnance plus pojistného na sociální a zdravotní pojištění, které

je povinen hradit za zaměstnance zaměstnavatel. Tedy laicky řečeno – daň se bude odvádět z hrubé mzdy zvýšené o 35 %. I přes rovnou daň 15 %, tak reálná sazba DPFO dosáhne 20,25 % ($15 \times 0,135$). Princip superhrubé mzdy zakotvuje § 6 odst. 13 Zákona o daních z příjmů (ZDP). (viz. Příloha č.4)

4.3 Další forma finanční podpory rodin ve veřejném sektoru

Další formou finanční podpory rodin s dětmi je podpora veřejného sektoru, která rodinám především usnadňuje společné trávení volného času a napomáhá k pestrosti rodinného života a posilování sociálních služeb uvnitř rodiny. Poskytování rodinných slev na nejrůznějších místech není legislativně upraveno a závisí pouze na přístupu jednotlivých poskytovatelů služeb. Ani v případě státních, resp. státem financovaných institucí neexistuje jednotný systém podpory rodiny formou slev, ani jakákoliv doporučení v tomto smyslu. Případná aplikace slevy závisí na přístupu jednotlivců v řídicích funkcích. Podobně je tomu rovněž v soukromém sektoru, kde je ovšem někdy podpora chápána jako marketingový tah.

Celková analýza této podpory je komplikována neexistencí jakékoliv databáze, která by všechny výhody a slevy pro rodiny zachycovala a sjednocovala, protože se setkáváme s různými typy slev a úlev pro rodiny reflektujícími rozmanitá pojetí rodiny a také nejrůznější priority sledované jednotlivými poskytovateli.

Slevy poskytované v dopravě

V železniční ani v autobusové dopravě se s přímou podporou rodin nesetkáme. Autobusová doprava poskytuje slevy pouze studentům a žákům formou slev na cestu do školy. Jedná se o slevu, kdy žákovské jízdné je poskytováno ve výši 37,5 % pro žáky do 15 let a studentské jízdné se slevou 25 % pro studenty do 26 let věku. Sleva se vztahuje pouze na cestu z místa bydliště do místa školy. Vlaková doprava poskytuje stejné slevy jako autobusová, tedy žákovské a studentské jízdné, s rozdílem, že obě tyto slevy jsou 50%. Obě tyto dopravy mají též společnou přepravu dětí do 6 let zdarma. České dráhy, které v ČR provozují vlakovou dopravu, navíc nabízejí zvýhodněné skupinové jízdenky, které mohou rodiny využít pro společné výlety či dovolené.

Další slevy aplikovatelné na rodinu:

- Výhodná sleva pro skupiny.
kdy první a druhý cestující ve skupině cestuje se slevou 25 % z obvyčejného jízdného, třetí a každý další cestující získává slevu 50 %. Na jednu jízdenku může být odbaveno až 30 spolucestujících.
- O víkendech se SoNe+,
na jízdenku SoNe+ může v sobotu nebo neděli kamkoli po republice cestovat až 5 spolucestujících, z toho max. 2 mohou být starší 15 let. SoNe+ se prodává ve dvou variantách: za 130,- Kč pro osobní a spěšné vlaky a za 390,- Kč pro všechny kategorie vlaků.
- ČD nabízejí širokou škálu poskytovaných slev. Dalšími jsou např. ČDNet (princip stejný jako SoNe+, ale s tím rozdílem že ŠDNet platí v pracovní dny), Regio Net (výhodné cestování v jednotlivých krajích) a další akce jako Vlakem za sněhem, za sportem, do muzea a další. Slev a výhod je mnoho a každá rodina si může vybrat tu, která jí bude nejvíce vyhovovat. Informace si rodiny mohou najít buď na internetových stránkách nebo přímo na informacích, které jsou zřízeny na každém větším nádraží ČD

Typy rodinných slev ve veřejných zařízeních pro trávení volného času

Dle shrnutí uvedeného v Národní zprávě o rodině, můžeme tyto podpory a slevy institucí, které zabezpečují trávení volného času rodin rozdělit do třech skupin:

- První přístup nezohledňuje rodinu jako specifickou jednotku a neposkytuje jí tak rodinné slevy, zohledňuje však věk návštěvníků. Většinou jsou slevy rozdělovány do několika skupin: děti, dospělí, někdy i studenti a důchodci.
- Druhý přístup přijímá rodinu jako subjekt hodný k poskytnutí slevy. Slevy jsou však často limitovány. Nejběžnějším modelem jsou zvýhodněné vstupy pro 2 dospělé a 2 až 3 děti, někdy se objevují i slevy vyjádřené procentuálně.
- Třetí přístup rovněž zohledňuje rodiny formou rodinných slev, neomezuje však velikost rodin, které mohou slevu uplatnit.

Shrnutí

Vyvstává zde otázka prokazování legitimace rodiny. Sleva je poskytována každému muži a ženě, kterou doprovází děti, prohlásí-li se za rodinu, jde zde pouze o benevolentní přístup organizace, která slevu poskytuje. Možnou perspektivou v prokazování rodiny může být zavedení podpory „rodinných karet“ po vzoru řady států EU.

4.4 Perspektivy

Celá rodinná politika prochází velkými změnami zapříčiněnými reformami. Jak jsem se již několikrát zmiňovala první etapa reformy veřejných financí vešla v platnost od 1.1.2008. V dalších dvou etapách by se měly vytvářet vhodné podmínky jak pro rodiče, kteří chtějí zůstat doma s dětmi na rodičovské dovolené, tak i pro ty rodiče, kteří chtějí skloubit pracovní dráhu s výchovou malých dětí. Jedná se o:

- „širší používání částečných, flexibilních pracovních úvazků,
- nalezení širšího spektra služeb péče o děti do 6 let, včetně vytvoření systému péče o děti tzv. nerodičovskou osobou,
- motivace zaměstnavatelů k placení finančních příspěvků na zřízení dětských koutků, či příspěvků zaměstnancům na zajištění opatrování dětí,
- zavedení týdenní otcovské dovolené během prvních dvou měsíců života dítěte.“³³

Flexibilní částečné pracovní úvazky jsou v ČR využívány jen 4% populace. Cílem těchto reforem je dostat se alespoň na průměrnou úroveň evropských zemích, která činí 10%. Tyto flexibilní částečné úvazky by měly lépe řešit skloubení pracovního a rodinného života. Dalším návrhem, který by toto skloubení měl podporovat, je zrušení možnosti dávat dítě starší 3 let do MŠ na 4 hod. denně, ale zavedení 80 – 90 hodin měsíčně bez omezení rodičovského příspěvku. Třetím bodem chtějí tvůrci reforem podporovat vznik různých center a koutků, kterými bude zajištěno opatrování dětí, během pracovní doby rodičů. Rodiče by tím tak nebyli závislí jen na státních institucích (mateřských školách či jeslích).

³³ MPSV. *Rodinná politika* [online]. poslední revize 8.11.2007 [cit. 2008-02-15]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4785>>

5 Instituce péče o děti

Poskytování plně nebo částečně dotované péče o děti je jedním z důležitých nástrojů rodinné politiky, které umožňují zaměstnaným matkám či otcům vrátit se po rodičovské dovolené zpět do práce a skloubit tak lépe pracovní vytížení s péčí o své děti a nezaměstnaným umožňuje uplatňovat příležitost k rekvalifikaci, či hledání zaměstnání.

V České republice jsou státní instituce, které zajišťují péči o děti v době kdy rodiče se o ně starat nemohou, v resortu několika ministerstev, ale zřizovateli jsou většinou obce či kraje. Většina institucí pro děti ve věku od 3 let do dosažení věku povinné školní docházky jsou definována jako zařízení předškolního vzdělávání a ve větší míře jsou dotována ze státního rozpočtu. Zařízení pro děti mladší tří let jsou naopak definována jako zařízení péče o děti, která napomáhají skloubit pracovní a rodinný život, a tudíž jsou důležitým činitelem pro zapojení rodičů do placené práce. Obzvláště v této době, po zavedení vícerychlostní rodičovské dovolené, můžeme očekávat nárůst poptávky po těchto zařízeních, která jsou ve větší míře hrazena rodiči, zřizovaná buď na obecní, podnikové, či soukromé bázi.

Instituce péče o dítě jsou jedním z důležitých faktorů ovlivňujících slučitelnost pracovního a rodinného života. Neboť nezajistí-li si rodič náhradní péči o své dítě, nemůže vykonávat práci.

5.1 Služby péče pro děti do 3 let věku

V ČR nejsou tyto služby příliš rozvinuté, existují zde pouze 3 typy těchto služeb:

- zdravotnická zařízení typu jesle,
- soukromá zařízení,
- baby – sitting.

Jesle

Zvláštní dětská zařízení léčebně preventivní péče, která pečují o všestranný rozvoj dětí ve věku do 3 let

- mohou být zřízeny jako územní, závodní nebo společné
- v posledních letech jejich počet klesá (nabídka neodpovídá poptávce rodičů)

- poplatky v jeslích od 800 – 4.500 Kč za měsíc

Tabulka č.17: Počet jeslí a dalších dětských zařízení v rezortu ministerstva zdravotnictví

rok	počet zařízení		počet míst	
	v celé ČR	Pardubický kraj	v celé ČR	Pardubický kraj
2006	48	1	1 567	18
2005	54	1	1671	18
2004	58	3	1708	48
2003	60	3	1770	48
2002	58	3	1674	48
2001	59	3	1717	48
2000	65	3	1867	43

Zdroj: ÚZIS, 2007

Soukromá zařízení:

- mohou být zřizována dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání ⇒ živnost „Péče o dítě do 3 let v denním režimu“,
- náplň živnosti: individuální výchova péče o svěřené děti v denním nebo celotýdenním režimu,
- poplatek je stanoven poskytovatelem. Např. agentura Sluníčko Tutti - agentura se specializuje na hlídání dětí od 7. týdne věku v domácnosti klientů na Pardubicku a Chrudimsku. Cílem agentury je poskytnout dítěti absolutní péči a zachovat jeho režim dne. Pečovatelky jsou trestně bezúhonné, diskrétní a mají dobrý zdravotní stav. Cena za hlídání v této agentuře je pevně stanovena: pravidelné hlídání 100,-Kč/hodina (první 2 hodiny 125,-Kč/h), nepravidelné hlídání 120,-Kč/hodina (první 2 hodiny 135,-Kč/h).

Baby-sitting:

- dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání se jedná o živnost „Poskytování služeb pro rodinu a domácnost“,
- náplň živnosti je specifikována jako zajišťování chodu domácnosti, individuální péče o děti nad 3 roky v rodinách, příležitostně krátkodobé hlídání dětí (včetně dětí do 3 let věku,...),
- obsahem živnosti není péče o děti do 3 let věku v denním režimu,
- poplatek je stanoven poskytovatelem.

5.2 Služby péče pro děti předškolního věku

V ČR zabezpečují tyto služby především MŠ, které můžeme rozdělit následovně:

Mateřské školy, zřízené státem, obcí, krajem svazkem obcí:

- regulace dle zákona č. 516/2004 Sb., školský zákon,
- provoz, organizace předškolního vzdělávání, stravování, bezpečnost a ochrana zdraví dětí,...stanoveno vyhláškou č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání,
- vzdělávání poskytováno za úplatu pouze v posledním ročníku mateřské školy se poskytuje bezúplatně.

Mateřské školy soukromé:

- zřizovány právníckými osobami, které mají jako předmět činnosti „poskytování vzdělávání nebo školských služeb dle školského zákona,
- regulace dle zákona č. 516/2004 Sb., školský zákon,
- provoz, organizace předškolního vzdělávání, stravování, bezpečnost a ochrana zdraví dětí,...stanoveno vyhláškou č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání
- vzdělávání poskytováno za úplatu, výši stanoví zřizovatel.

Tabulka č.18: **Počet mateřských škol v celé ČR**

	mateřské školy celkem			z toho s celodenním provozem			učitelky
	školy	třídy	děti	školy	třídy	děti	
1995/96	6 475	14 715	333 433	6 435	14 113	322 328	28 080
1997/98	6 152	13 829	307 508	6 094	13 404	300 702	25 897
1999/00	5 901	13 006	290 192	5 849	12 566	282 730	24 484
2000/01	5 776	12 611	279 838	5 722	12 162	272 397	23 800
2001/02	5 642	12 382	276 438	5 561	11 940	269 096	23 345
2002/03	5 558	12 304	278 859	5 503	11 871	271 153	23 198
2003/2004	4 776	12 139	280 487	4 739	11 883	276 024	23 060

Zdroj: ČSÚ, 2005

Tabulka č.19: **Mateřské školy v roce 2004 dle zřizovatele**

zřizovatel	školy	třídy	děti
obec	4 699	11 966	276 792
církev	16	29	688
soukromá	59	139	2 928
kraj	2	5	79

Zdroj: ČSÚ, 2005

Soukromé zařízení provozované dle z. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání:

- živnost „Mimoškolní výchova a vzdělávání“,
- náplň živnosti je specifikována jako výchova dětí nad 3 roky věku v předškolních zařízeních sloužících k odbornému vzdělávání,
- poplatek stanoven poskytovatelem,
- nepatří zde rekreačně-vzdělávací činnosti.

Baby-sitting:

- dle z. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání ⇒ „Poskytování služeb pro rodinu a domácnost“,
- náplň živnosti specifikována jako zajišťování chodu domácnosti, individuální péče o děti nad 3 roky v rodinách,
- obsahem živnosti není péče o děti do 3 let věku v denním režimu,
- poplatek stanoven poskytovatelem.

5.3 Služby péče pro děti mladšího školního věku

patří sem hlavně školní družiny, kluby

je možné přiřadit i služby poskytované dle z. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání ⇒ živnost „Mimoškolní výchova a vzdělávání“

Shrnutí

Obecně lze říci, že počet rodin které, by chtěly pro své dítě místo v mateřských školách, jeslích či jiných výchovných zařízeních pro děti předškolního věku, stále přibývá. Ovšem když se podíváme do tabulek, které jsou uvedené výše, zjistíme, že jesle i MŠ, tedy instituce, které alespoň částečně hradí dětský pobyt, ubývají. Nově zavedený vícerychlostní rodičovský příspěvek hlásá rodičům lepší skloubení pracovního a rodinného života, ale instituce, do kterých by mohli rodiče umístit dvouleté děti, skoro vymizely a soukromá sféra, která by umožňovala hlídání dětí, není v ČR zatím tolik rozvinutá jako v okolních státech Evropy. Jen např. na Pardubicku jsou jedny jesle pro celý Pardubický kraj a v celé ČR jich máme zřízeno pouze 18. Některé mateřské školy, které nemají naplněnou kapacitu většími dětmi, tento problém řeší i přijímáním dětí mladšího věku než jsou tři roky, ale těmto dětem se zde nedostává takového přístupu jako v jeslích a zařízeních typu mateřské školy jsou pro takto malé děti téměř nevhodné.

6 Diskuse - perspektivy rodinné politiky v ČR

6.1 Demografická krize aneb Evropa se mění v domov důchodců

„Evropa se mění v domov důchodců, což představuje nejzávažnější demografický problém do roku 2050“. Tento výrok pronesl V. Špidla na konferenci Demografický vývoj v EU a v ČR: Hrozba? Výzva? Příležitost? konané ve středu 9. května 2007.

Problém nastává nejen díky nízké porodnosti v EU, ale také díky zvyšování naděje na dožití se čím dál vyššího věku. Podle prognóz uvedených na konferenci „se do roku 2050 počet lidí ve věku 60-79 let zdvojnásobí a bude představovat 25-30 % obyvatel (oproti dnešním 18 %). Zároveň s tím bude docházet k poklesu podílu populace v produktivním věku. Z hlediska oblasti trhu práce to znamená, že do roku 2050 bude v EU o 48 milionů zaměstnanců méně, výrazně vzroste role žen a starších zaměstnanců (ve věku 55-65 let). I tak bude okolo roku 2050 v EU chybět cca 30 milionů pracovních sil. Tento vývoj bude mít pochopitelně důsledky pro ekonomický růst, zatímco pro rok 2010 je ekonomický růst Evropské unie odhadován na 2,4%, v letech 2030 – 2050 to bude již o polovinu méně (1,2 %).“³⁴

³⁴ ŠŤASTNÁ, Anna. **REPORTÁŽ: Konference v senátu** [online]. c18.5.2007 [cit.2008-02-27]. Dostupné z:<http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=471&PHPSESSID=f3c05ed07d6861ce57ba669833218285>

6.2 Ekonomicky náročné rodičovství

Tabulka č.20: **Podíl domácností podle čistého měsíčního příjmu na osobu (v %)**

Výše příjmů rodiny v Kč	bez dětí	s dětmi
Do 4 000	2,1	11,6
4 001 až 6 000	4,7	30,8
6 001 až 8 000	33,9	24,1
8 001 až 10 000	21,4	17
10 001 až 15 000	24,9	11,3
15 001 až 20 000	8	3,1
20 001 až 30 000	3,9	1,2
30 001 až 50 000	0,9	0,8
50 000 a více	0,3	0,1

Zdroj: ČSÚ, 2007

Tabulka č.21: **Přehled domácností podle toho, co si nemohou dovolit**

Domácnost si nemohla dovolit:	v %
Ročně týdenní dovolenou mimo domov	42,00%
Jíst obden maso	19,00%
Kupovat nové oblečení	33,20%
Dostatečně vytápět byt	10,30%
Zaplatit neočekávaný výdaj 6000 Kč	44,10%

Zdroj: ČSÚ, 2007

Tabulka č.22: **Přehled, jak české domácnosti vycházejí se svými příjmy**

Jak české domácnosti vycházejí se svými příjmy	v %
S velkými obtížemi	10,1
S obtížemi	19,3
S menšími obtížemi	37,7
Docela snadno	22,2
Velmi snadno	1,4

Zdroj: ČSÚ, 2007

Uvedené tabulky jsou vyjmuty se studie Českého statistického úřadu, který ve více než čtyřech tisících domácnostech zjišťoval současnou situaci příjmů a životních podmínek domácností ČR. Uveřejněné 22.2.2007.

Z této studie je patrné, že třetina domácností měla v roce 2007 problém vyjít se svým rozpočtem. Více jak 40% domácností by mělo problém zaplatit jednorázově neočekávaný výdaj 6000 Kč, nebo si dovolit 1x za rok týdenní dovolenou mimo domov.

Již v roce 2007 nebyl stav rodiny nijak příznivý a v roce 2008 přibýly rodinám ještě výdaje za lékařské služby, zvýšila se daň z přidané hodnoty, která rodinám přinese

vyšší náklady na zboží a služby, rodiče by si měly spořit na důchod atd., proto si kladu v tuto chvíli otázku: Co vlastně by mělo mladé lidi vést k zakládání rodiny?

Současné české domácnosti na tom nejsou zrovna nejlépe a samozřejmě nejhůře jsou na tom rodiny samoživitelek, rodiny s více dětmi a rodiny důchodců.

6.3 Kde vlastně končí rodina a kdo je matka a kdo otec

Z výsledků různých analýz se dozvídáme, že rozvod v českých domácnostech je stále častější, a to především po té, co se rozvod stal přijatelným řešením manželských neshod. Dítě po rozvodu přichází o každodenní kontakt s otcem (převážně jsou děti svěřovány do péče matky) a navíc i o většinu času, který mu dříve věnovala matka, ta má nyní více starostí se zabezpečením rodiny. Téměř do roka se tato situace stabilizuje a rozvedení rodiče si ve většině případech přivádí nové partnery. S novými partnery často v domácnostech přibývají i nové děti. Zvláště malé děti mívají s těmito novými příbuzenskými vztahy mnohdy problémy. Najednou mají dva tatínky a více sourozenců, který má každý jinou maminku. Pokud se dítě stýká i se svým biologickým otcem, který si také najde novou rodinu, dítě se najednou setkává s dvěma rodinami a má tedy dva tatínky, ale i dvě maminky.

Dalšími problematickými rodinami jsou rodiny homosexuálů, kteří ač v ČR zatím nemohou adoptovat děti, mohou však být otcem či matkou dětí z prvních manželství, nebo homosexuální ženy mohou mít i své vlastní děti zplozené až během trvání partnerství.

A proto si říkám: „Kde končí ten okruh blízké rodiny a kdo je tu vlastně matka a kdo otec?“

6.4 Podpora státu nesezdaných soužití

Často se u nesezdaných párů setkávám s odpovědí, že spolu nevstupují do manželského svazku, protože by jako manželé pobírali nižší sociální dávky. Stát sice hlásá v nových změnách, že systém je nastaven výhodněji pro rodiny, kde alespoň jeden z rodičů přijímá plat, ale pokud páry nejsou oddány, ani nemají společné trvalé bydliště, do společné domácnosti se oba příjmy nezapočítávají a „osamělá matka s dítětem“ pobírá dávky vyšší než žena, která je vdaná, ačkoli obě mohou žít v jedné domácnosti se svým partnerem. Podle mého názoru by měl být systém nastaven tak, aby podporoval skutečnou rodinu, aby motivoval mladé lidi vstupovat do manželství, a opět si kladu otázku, zda jsou systémy, které mají podporovat rodinu, v ČR nastaveny dobře a zda skutečně podporují rodinu?

6.5 Diskriminační faktory v pobírání dávek

Nacházíme se ve 21. století a v systémech, které finančně podporují rodinu, by se neměly objevovat diskriminační faktory, které znemožňují pro všechny ženy jednotnou volbu. Systém státní sociální podpory hlásá možnost volby délky a výše rodičovského příspěvku, avšak na nejrychlejší čerpání málokterá žena dosáhne, jelikož podmínka pro toto čerpání je odvozena od peněžité pomoci v mateřství, která musí činit minimálně 380 Kč/den. Pokud žena před pobíráním dávek peněžité pomoci v mateřství pobírala nemocenskou (např. z důvodu rizikového těhotenství), byla již na rodičovské dovolené s mladším dítětem, nebo byla studentkou, výše rodičovského příspěvku 380 Kč/den není schopna dosáhnout.

Závěr

Model tradiční nukleární rodiny nejen v ČR, ale i v Evropě postupně vytlačují nové modely rodinných soužití. S uzákoněním registrovaného partnerství se u nás nachází již více jak 500 homosexuálních párů, které od roku 2006 vstoupily do partnerství. Rozvod se stal běžnou alternativou manželských neshod a rozvádí se již téměř každé druhé manželství. Krom rozvodů vzrostl i počet párů, které spolu žijí v nesezdaném soužití.

Finanční podpora státu má dvě podoby vyplácení dávek a daňové úlevy. V nových reformách dochází ke snížení výše vyplácených dávek a téměř u všech byl zrušen valorizační mechanismus. Úsporná opatření na výdajové straně jsou občanům kompenzována snížením daní a zvýšením daňových slev.

Instituce péče o děti jsou významným činitelem v skloubení pracovního a rodinného života. Především státních institucí pro děti do třech let je v ČR nedostatek. Trendem, který bychom mohli převzít od okolních evropských států, je větší zapojení zaměstnavatelů a obcí, kteří by se více mohli podílet na vytváření vhodných institucí pro děti a zároveň podporovat částečné úvazky pro ženy. Částečných úvazků využívá ČR oproti např. severským státům ve velmi malé míře.

Ze srovnání s ostatními zeměmi vyplývá, že Česká republika přímo nenapodobuje žádný model sociálního státu, ale své politiky nastavuje jako řešení aktuálních problémů, které v zemi vznikají.

Hlavními riziky, na které podle mého názoru bude muset reagovat nejen rodinná politika ČR, ale i ostatních států Evropy, jsou stárnutí obyvatelstva, malý populační vývoj, nárůst rozvodovosti a rozvoj modálních soužití. V ČR se navíc setkáváme s diskriminačními faktory v pobírání dávek a dávky skutečně nepodporují rodinu tak, jak by měly a spíše demotivují mladé lidi pro vstup do manželství, s čímž souvisí rozvoj nesezdaných soužití. Systém institucí péče o děti je nedostatečný, mladí lidé se často setkávají s problémy skloubit profesní a rodinný život. Rodiče dětí mladších čtyř let mají velmi malou šanci své děti do nějakých státních institucí umístit a pokud oba z rodičů chtějí, či potřebují pracovat, aby zabezpečily rodinu, nastává v rodině problém.

V dalších sociálních reformách, které budou následovat v příštích letech, můžeme očekávat lepší propojení sociálního systému s trhem práce a tím snížení nezaměstnanosti, lidé budou více motivováni pracovat a pobírat méně sociální dávky,

které by se měly stát efektivní pouze pro rodiny v nepříznivých sociálních situacích. Dočkáme se novely Zákoníku práce, přísnějších trestů za práci na černo, zpřísnění sociálních dávek a vhodnějších podmínek jak pro rodiče, kteří chtějí zůstat doma se svým dítětem, tak i pro ty, kteří chtějí skloubit pracovní dráhu s výchovou malých dětí.

Na závěr je možné říci, že budoucí změny v oblasti rodinné politiky by měly stále více posilovat možnost svobodného rozhodnutí rodičů o tom, jak sladit pracovní a rodinné povinnosti. Prvními kroky by mohlo být zvýšení dostupnosti informací pro občany o částečných úvazcích a o možnostech zřizování různých nestátních institucí na hlídání dětí formou koutků zřizovaných zaměstnavateli, či matkami, které by mohly krom svých dětí hlídat i děti jiných rodin.

POUŽITÁ LITERATURA:

- Demografický informační portál: <<http://www.demografie.cz>>
- DUBOVÁ, Radka, HASTRMANOVÁ, Šárka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 129 s. ISBN 978-80-7330-124-8
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 1.vyd. Brno: MU v Brně, 1998. 312 s. ISBN 80-210-1809-7
- Informační portál Českého statistického úřadu: <www.czso.cz>
- Informační portál Ministerstva práce a sociálních věcí ČR: <<http://www.mpsv.cz>>
- Informační portál o osobních a světových financích: <<http://www.finance.cz>>
- Informační portál Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR: <<http://www.uzis.cz>>
- Informační portál Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí ČR: <<http://www.vupsv.cz>>
- Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí ČR: <<http://portal.mpsv.cz>>
- KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*.4.vyd. Praha: ASPI, a.s.,2007. 503 s. ISBN: 978-80-7357-276-1
- MACHÁČEK, Jiří. *Třetina domácností má problém vyjít s penězi* [online]. c22.2.2007. [cit. 2008-03-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/22_2_2007_tretina_domacnosti_ma_prob lem_vyjit_s_penezi>
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 124 s. ISBN 90-1424-7-8
- MPSV. *Národní koncepce rodinné politiky* [online]. Praha: MPSV, 2005. 59 s. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>
- MPSV. *Národní zpráva o rodině*. Praha: MPSV, 2004. [cit. 2008-01-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>
- MUNKOVÁ, Gabriela, et al. *Sociální politika v Evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 189 s. ISBN 80-246-0780-8

- NEŠPOR, R. Zdeněk, VEČERNÍK, Jiří. *Socioekonomické hodnoty, politiky a instituce v období vstupu ČR do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. 278. s. ISBN 80-7330-085-0
- PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I*. [online]. Praha: VÚPSV, 2003. 246 s. Dostupné z:< <http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpolI.pdf>>
- PALONCYOVÁ, Jana, MATĚJKOVÁ, Barbora. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II*. [online]. Praha: VÚPSV, 2004. 79 s. Dostupné z:< http://www.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf >.
- PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: EURONION, 2001. 364 s. ISBN 80-7317-002-7
- POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. 1.vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1995. 142 s. ISBN 80-85850-01-X
- ŠŤASTNÁ, Anna. *ANALÝZA: Mění se struktura rodin a závislé děti*. c18.8.2006, [cit.2008-02-28]. Dostupné z: < http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=375>
- ŠŤASTNÁ, Anna. *REPORTÁŽ: Konference v senátu* [online]. c18.5.2007 [cit.2008-02-27] dostupné z: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=471&PHPSESSID=f3c05ed07d6861ce57ba669833218285>
- ŽIŽKOVÁ, Jana, et al. *Úvod do studia sociální politiky*.1. vyd. Praha: VŠE, 1995. 193 s. ISBN 80-7079-450-X
- ŽOFKA, Jan. *KOMENTÁŘ: Socioekonomické dopady demografického stárnutí* [online].c8.9.2006. [cit. 2008-0208]. Dostupné z: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=383>

Seznam příloh:

Příloha č.1: Dávky státní sociální podpory.....	65
Příloha č.2: Dávky hmotné nouze.....	69
Příloha č.3: Nemocenské pojištění.....	74
Příloha č.4: Modelový výpočet čisté mzdy.....	80

Příloha 1: Dávky státní sociální podpory

Celý dokument dostupný na: MPSV. Státní sociální podpora [online]. [cit. 2008-03-15].
Dostupné z: < <http://www.mpsv.cz/cs/2> >

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem **do 2,4násobku životního minima**. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte.

Věk nezaopatřeného dítěte Přídavek na dítě v Kč měsíčně

do 6 let	500
6 – 15 let	610
15 – 26 let	700

Rodičovský příspěvek

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Rodičovský příspěvek je stanoven ve třech výměrách daných v pevných měsíčních částkách - **zvýšené** (11 400 Kč), **základní** (7 600 Kč) a **snížené** (3 800 Kč).

Rodič si může zvolit čerpání rodičovského příspěvku po dobu **dvou, tří nebo čtyř let**. Volbou doby čerpání si rodič zároveň volí i k ní příslušnou výši příspěvku, a to:

- **rychlejší čerpání** rodičovského příspěvku – po peněžité pomoci v mateřství nebo peněžité pomoci poskytované mužům (dále jen PPM) ve zvýšené výměře (11 400 Kč) do 24 měsíců věku dítěte; o tuto formu čerpání však může požádat pouze rodič, který má nárok na PPM ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den;
- **klasické čerpání** - po PPM v základní výměře (7 600 Kč) do 36 měsíců věku dítěte; o tuto formu čerpání může požádat pouze rodič, který má nárok na PPM;
- **pomalejší čerpání** - po PPM nebo od narození dítěte (nevznikl-li nárok na PPM) v základní výměře (7 600 Kč) do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře (3 800 Kč) do 48 měsíců věku dítěte.

O vybranou dobu a výši čerpání rodičovského příspěvku musí rodič písemně požádat příslušný úřad státní sociální podpory na předepsaném formuláři. O rychlejší čerpání musí rodič požádat nejpozději v kalendářním měsíci následujícím po měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne **22 týdnů života**, resp. ve kterém současně narozené nejmladší děti dosáhnou věku 31 týdnů života. O klasické čerpání musí rodič požádat nejpozději v kalendářním měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne **21. měsíce věku**. **Pokud rodič nepožádá** o rychlejší či klasické čerpání rodičovského příspěvku, je mu po 21. měsíci věku dítěte vyplácen rodičovský příspěvek v režimu pomalejšího čerpání, tzn. ve snížené výměře. Dobu a výši čerpání rodičovského příspěvku je možné zvolit pouze v rozhodných obdobích. Po učiněném rozhodnutí je vybraná možnost čerpání již

nezměnitelná a nelze ji uplatňovat zpětně, a to ani při střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku.

U **zdravotně postižených dětí** má rodič nárok ode dne posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého na rodičovský příspěvek v základní výměře (7 600 Kč) do 7 let věku dítěte, a to bez ohledu na dříve zvolenou možnost čerpání rodičovského příspěvku (před posouzením zdravotního stavu dítěte).

Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší 3 let nenavštěvuje jesle nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku déle než 5 kalendářních dnů v kalendářním měsíci. Dítě, které dovršilo 3 roky věku, může pravidelně navštěvovat mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně nebo nejvýše 5 kalendářních dnů v kalendářním měsíci. Příjmy rodiče nejsou sledovány. Rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou.

Sociální příplatek

Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady spojené se zabezpečením jejich potřeb. Nárok na sociální příplatek je vázán na péči o nezaopatřené dítě a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než dvojnásobek životního minima rodiny. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se příplatek postupně snižuje.

Sociální příplatek se zvyšuje v případech, kdy dítě je dlouhodobě těžce zdravotně postižené, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné, zohledněny jsou také zdravotní postižení nebo osamělost rodiče. Vyšší sociální příplatek se poskytuje i rodinám, kde se narodilo více dětí současně, a to v době do tří let jejich věku, nebo rodinám, kde dítě studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia.

stejně tak jako u přídatku na dítě i zde se snížila hranice pro nárok na dávku a to z 2,2 na 2,0 násobku životního minima

Úplná rodina (oba rodiče) s počtem nezaopatřených dětí	Životní minimum rodiny	Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na sociální příplatek od 1. ledna 2008 (2,0násobek životního minima rodiny)
jedno do 6 let	7 080	14 160
Dvě 5, 8 let	9 040	18 080
tři 5, 8, 12 let	11 000	22 000
čtyři 5, 8, 12, 16 let	13 250	26 500

Příspěvek na bydlení

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy, bez ohledu na to, zda jde o byt obecní, družstevní, v soukromém vlastnictví nebo bydlení ve vlastním domě. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník či nájemce

bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.

Porodné

Touto dávkou se matce jednorázově přispívá na náklady, související s narozením dítěte. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné jí nebo jiné osobě nebylo vyplaceno, má na něj nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě do jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Výše porodného činí 13 000 Kč na každé narozené dítě.

Pohřebné

Na pohřebné má nárok osoba, jež vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč.

Dávky pěstounské péče

Těmito dávkami se přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechťejí starat a které je svěřené do pěstounské péče. S výjimkou sociálního příplatku může pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, např. na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě apod.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na dávku má dítě svěřené do pěstounské péče a po jejím skončení (po 18. roce věku) nejdéle do 26 let, zůstane-li dítě nezaopatřené a ve společné domácnosti s bývalým pěstounem. Výše příspěvku na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte činí 2,3násobek životního minima dítěte, v případě zdravotního postižení se příspěvek zvyšuje.

Odměna pěstouna

Tato dávka je projevem určitého společenského uznání osoby pečující o cizí dítě v pěstounské péči. Výše odměny je stanovena ve výši částky životního minima jednotlivce za každé svěřené dítě. Pečuje-li pěstoun alespoň o 3 svěřené děti nebo o jedno svěřené dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III., IV., činí odměna pěstouna 5,5násobek životního minima jednotlivce, přičemž za každé další svěřené dítě se odměna dále zvyšuje.

Příspěvek při převzetí dítěte

Účelem jednorázové dávky je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, přicházející do náhradní rodinné péče. Výše příspěvku je stanovena pevnými částkami podle věku dítěte.

Věk nezaopatřeného dítěte Příspěvek při převzetí dítěte v Kč

do 6 let	8 000
6 – 15 let	9 000
15 – 18let	10 000

Příloha č.2: Dávky hmotné nouze

Dostupné na: SKŘIVÁNEK. Informace pro občany [online]. [cit.2008-03-15]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane>>

Příspěvek na živobytí

Je základní dávka pomoci v hmotné nouzi, která řeší nedostatečný příjem osoby/společně posuzovaných osob. Okruh společně posuzovaných osob je dán zákonem o životním a existenčním minimu. Vzhledem k tomu, že v praxi dochází k různým situacím, které jsou zcela individuálního charakteru, má orgán pomoci v hmotné nouzi možnost z okruhu společně posuzovaných osob některou osobu vyloučit.

Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí.

Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení živobytí rodiny se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek životního a existenčního minima. Částka živobytí u osoby, která není zaměstnána nebo jinak výdělečně činná po dobu delší než 12 měsíců, činí částku existenčního minima. Toto neplatí u osoby, která dosáhla věku 55 let nebo je poživatelem částečného invalidního důchodu nebo je rodičem osobně pečujícím o dítě ve věku do 12 let.

Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení. (Přiměřené náklady na bydlení jsou náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny).

Doplatek na bydlení

Je dávka pomoci v hmotné nouzi, která společně s vlastními příjmy občana a příspěvkem na bydlení ze systému státní sociální podpory pomáhá uhradit odůvodněné náklady na bydlení. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dobavy energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí.

Nárok na doplatek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který užívá byt a jehož příjem/příjem společně posuzovaných osob je po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení nižší než částka jeho živobytí/částka živobytí společně posuzovaných osob. Okruh společně posuzovaných osob pro účely doplatku na bydlení je stejný jako pro účel příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory.

Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí a nárok na příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory. Doplatek na bydlení lze přiznat (s přihlédnutím k celkovým sociálním a majetkovým poměrům), i osobě, které příspěvek na živobytí nebyl přiznán, protože její příjem/příjem společně

posuzovaných osob přesáhl částku živobytí osoby/společně posuzovaných osob, ale nepřesáhl 1,3násobek této částky.

Nárok na doplatek na bydlení nevznikne, pokud osoba bez vážného důvodu odmítne možnost levnějšího přiměřeného bydlení, o které je povinna požádat obec. Toto neplatí pro osoby starší 70 let a pro osoby obývající byt zvláštního určení, byt v domech zvláštního určení a byt, na jehož úpravu byl poskytnut příspěvek na úpravu bytu.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi pamatuje i na specifické situace spojené s bydlením. V případech hodných zvláštního zřetele může orgán pomoci v hmotné nouzi rozhodnout, že za nájemce považuje pro účely doplatku na bydlení i osobu dlouhodobě užívající jinou než nájemní formu bydlení. Nárok na doplatek na bydlení má také nezletilé nezaopatřené dítě, které je v plném přímém zaopatření ústavu (zařízení) pro péči o děti nebo mládež nebo které žije v náhradní rodinné péči, na které přešlo vlastnictví nebo nájem bytu a dítě nemá dostatečný příjem nebo majetek k úhradě odůvodněných nákladů na bydlení.

Výše doplatku na bydlení se vypočte tak, že se od částky odůvodněných nákladů na bydlení připadajících na kalendářní měsíc (snížené o příspěvek na bydlení náležející za předchozí kalendářní měsíc) odečte částka, o kterou příjem osoby/společně posuzovaných osob (včetně vyplaceného příspěvku na živobytí) převyšuje částku živobytí osoby/společně posuzovaných osob.

Mimořádná okamžitá pomoc

Prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci může být poskytnuta pomoc v situacích nepříznivého a mimořádného charakteru, kdy není osoba v hmotné nouzi, ale je jí vhodné bezprostředně poskytnout pomoc. Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanoví několik situací, v nichž lze tuto dávku pomoci v hmotné nouzi poskytnout.

- První situací je ta, kdy osoba neplní podmínky hmotné nouze, ale kvůli nedostatku finančních prostředků jí hrozí vážná újma na zdraví. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do existenčního minima (v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima).
- Druhá situace, v níž lze poskytnout mimořádnou okamžitou pomoc, je spojena s vážnou mimořádnou událostí. Mimořádná okamžitá pomoc může být poskytnuta osobě, která není v hmotné nouzi a kterou postihne vážná mimořádná událost a celkové sociální a majetkové poměry této osoby jí neumožňují překonat událost vlastními silami. Takovou událostí je např. živelní pohroma (povodeň, vichřice a vyšší stupně větrné pohromy, zemětřesení apod.), požár nebo jiná destruktivní událost, ekologická nebo průmyslová havárie. Maximální výše dávky činí 15násobek částky životního minima jednotlivce.
- Další situací, v níž lze poskytnout mimořádnou okamžitou pomoc, je situace, kdy osoba není v hmotné nouzi, ale nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky:
 - a. K úhradě nezbytného jednorázového výdaje, spojeného zejména se zaplacením správního poplatku při prokázání ztráty osobních dokladů, při vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání, s úhradou jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, a

- v případě nezbytné potřeby s úhradou noclehu; výše dávky se stanoví s ohledem na konkrétní výdaj.
- b. Na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte; výše dávky se stanoví až do výše konkrétního nákladu, ale součet poskytnutých dávek nesmí překročit v kalendářním roce 10násobek částky životního minima jednotlivce.
- Poslední situace se týká osob, které nemohou v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků, úspěšně řešit svoji situaci a jsou ohroženy sociálním vyloučením. Jde zejména o osobu, která:
 - a. je propuštěna z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo
 - b. je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, nebo
 - c. je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo
 - d. nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, nebo
 - e. je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.
 - tomto případě lze poskytnout dávku až do výše 1 000 Kč. Součet dávek poskytnutých v kalendářním roce nesmí přesáhnout 4násobek částky životního minima jednotlivce. Tuto dávku poskytuje obecní úřad obce s rozšířenou působností!

Životní a existenční minimum

Definice životního a existenčního minima

- **Životní minimum** je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.
- **Existenční minimum** je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby plně invalidní a u osoby starší 65 let.

Právní úprava a hlavní využití

- Životní a existenční minimum je **stanoveno v zákoně č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.**
- **Hlavní využití** životního a existenčního minima je **v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.** Životní minimum plní rozhodující úlohu při posuzování hmotné nouze i jako sociálně-ochranná veličina. Vedle životního minima je z důvodu větší motivace zaveden pro dospělé osoby v hmotné nouzi institut existenčního minima.

Náklady na bydlení

- Životní minimum ani existenční minimum **nezahrnují nezbytné náklady na bydlení.**
- **Ochrana v oblasti bydlení** je řešena v rámci systému státní sociální podpory poskytováním **příspěvku na bydlení** a v systému pomoci v hmotné nouzi **doplátkem na bydlení.**

Částky životního minima od 1.1.2007 v Kč za měsíc

pro jednotlivce	3126
pro první dospělou osobu v domácnosti	2880
pro druhou a další dospělou osobu v domácnosti	2600
pro nezaopatřené dítě ve věku	
do 6 let	1600
6 až 15 let	1960
15 až 26 let (nezaopatřené)	2250

Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.

Částka existenčního minima od 1.1.2007 v Kč za měsíc

existenční minimum	2020
--------------------	------

Příklady životního minima různých typů domácností v Kč za měsíc

jednotlivec	3126
2 dospělí	$2880 + 2\ 600 = 5\ 480$
1 dospělý, 1 dítě ve věku 5 let	$2\ 880 + 1\ 600 = 4\ 480$
2 dospělí, 1 dítě ve věku 5 let	$2\ 880 + 2\ 600 + 1\ 600 = 7\ 080$
2 dospělí, 2 děti ve věku 8 a 16 let	$2\ 880 + 2\ 600 + 1960 + 2250 = 9\ 690$
2 dospělí, 3 děti ve věku 5, 8 a 16 let	$2\ 880 + 2\ 600 + 1\ 600 + 1960 + 2250 = 11\ 290$

Společně posuzované osoby

- rodiče a nezletilé nezaopatřené děti,
- manželé,
- rodiče a děti nezletilé zaopatřené nebo zletilé, pokud tyto děti s rodiči užívají byt a nejsou posuzovány s jinými osobami,
- jiné osoby společně užívající byt, pokud písemně neprohlásí, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby.

Společně posuzovanými osobami jsou i osoby, které se přechodně, z důvodů soustavné přípravy na budoucí povolání, zdravotních nebo pracovních (včetně dobrovolnické služby), zdržují mimo byt.

Započitatelné příjmy

S životním minimem se porovnávají všechny **čisté peněžní příjmy** jednotlivce nebo společně posuzovaných osob (z pracovní činnosti, z podnikání, z kapitálového majetku, z pronájmu, důchody, dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory a ostatní sociální dávky, podpory v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci, výživné atd.) s **výjimkou**:

- příspěvku na bydlení, doplatku na bydlení a jednorázových sociálních dávek,
- příjmů z prodeje nemovitostí a odstupného za uvolnění bytu použitých k úhradě nákladů na uspokojení bytové potřeby,
- náhrady škody a finančních prostředků na odstranění následků živelní pohromy,
- peněžní pomoci obětem trestné činnosti,
- sociální výpomoci poskytované zaměstnavatelem,
- podpory z prostředků nadací a občanských sdružení,
- stipendií,
- odměn za darování krve,
- daňového bonusu,
- příspěvku na péči (v okruhu společně posuzovaných osob),
- té části sociálního příplatku a příspěvku na úhradu potřeb dítěte, který náleží ze zdravotních důvodů,
- dávek sociální péče poskytovaných ze zdravotních důvodů,
- zvláštního příspěvku k důchodu pro účastníky národního boje za vznik a osvobození Československa.

Valorizace životního a existenčního minima

- Životní a existenční minimum je zvyšováno nařízením vlády.
- Při zvyšování částek životního a existenčního minima se zachovává jejich reálná úroveň.
- Vláda je zmocněna zvyšovat částky životního a existenčního minima **vždy od 1. ledna, pokud nárůst nákladů na výživu a na ostatní základní osobní potřeby přesáhne** ve stanoveném rozhodném období **5 %**.
- Částky životního a existenčního minima může vláda za mimořádných okolností zvýšit **také mimo termín pravidelné valorizace**.

Využití životního a existenčního minima

- dávky pomoci v hmotné nouzi (poskytované na základě zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi). Viz část Právní úprava a hlavní využití.
- dávky státní sociální podpory (poskytované na základě zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění) – zejména přírůstek na dítě a sociální přírůstek. Životní minimum se využívá při zjišťování nároku na tyto dávky, které zabezpečují adresnou pomoc rodinám s dětmi ve stanovených sociálních situacích a v případě sociálního příplatku tvoří i základ pro jeho výpočet.
- další jako např. v soudní praxi pro stanovení alimentálních povinností, v případě exekucí pro nezabavitelné částky apod.

Příloha č.3: Nemocenské pojištění

Dostupné na: MPSV odbor 32. Nemocenské pojištění v roce 2008 [online]. poslední revize 18.9.2007 [cit.2008-03-15]. Dostupné z: < <http://www.mpsv.cz/cs/4609> >

ve znění zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů

Takto jsou vyznačené změny od 1. 1. 2008

Úvod:

System nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí zabezpečuje dávkami nemocenského pojištění. Jde o nároková peněžita plnění.

Okruh pojištěných osob

Nemocenského pojištění jsou účastni **zaměstnanci**, popř. další osoby jim postavené na roveň (kdo se považuje za zaměstnance, je taxativně uvedeno v § 2 zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů) a **osoby samostatně výdělečně činné**. Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od osob samostatně výdělečně činných, jejichž nemocenské pojištění je dobrovolné.

Z hlediska nemocenského pojištění se nerozlišuje, zda zaměstnanec je občanem České republiky nebo jiného státu. Nemocenského pojištění mohou být účastny jen osoby, které pracují v České republice pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky. Zaměstnanci, kteří jsou činní pro zaměstnavatele, kteří nemají na území ČR sídlo, jsou v ČR pojištěni, pokud má zaměstnavatel sídlo na území státu EU nebo na území státu, s nímž ČR uzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení.

Vykonává-li však zaměstnanec přechodně práci mimo území ČR, nemá to vliv na jeho pojištění.

Zaměstnanci zaměstnavatelů se sídlem na území ČR, kteří mají místo výkonu práce trvale v cizině, jsou pojištěni podle českých předpisů, pokud mají trvalý pobyt na území ČR.

System dávek nemocenského pojištění

Z nemocenského pojištění zaměstnanců se poskytují 4 dávky:

- **nemocenské**
- **podpora při ošetřování člena rodiny**
- **vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství**
- **peněžita pomoc v mateřství**

Z nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) se poskytují 2 dávky:

- **nemocenské**
- **peněžitá pomoc v mateřství**

Uplatňování nároku na dávky

Nárok na dávky nemocenského pojištění se uplatňuje předložením předepsaného tiskopisu, který vystavuje příslušný lékař.

Žena, která do své trvalé péče nahrazující péči mateřskou převzala dítě, uplatňuje **nárok na peněžitou pomoc v mateřství** předložením své písemné žádosti.

Žádost o dávku podávají **zaměstnanci** u svého zaměstnavatele, **OSVČ** u příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

Podmínky nároku na dávky nemocenského pojištění

Nemocenské

Zaměstnanci

- uznání dočasné neschopnosti k práci či nařízená karanténa
- účast na nemocenském pojištění v době vzniku dočasné pracovní neschopnosti (karantény). Tato podmínka je splněna i tehdy, došlo-li ke vzniku dočasné pracovní neschopnosti či počátku nařízené karantény sice v době po skončení nemocenského pojištění, ale v době, kdy má bývalý pojištěnec ještě zachovány nároky ze zaniklého nemocenského pojištění. Nárok na nemocenské proto vznikne i v případě, že podmínky pro jeho přiznání se splnily v **ochranné lhůtě** nebo v době pobírání peněžité pomoci v mateřství nebo podpory při ošetřování člena rodiny. **Ochranná lhůta činí 7 dnů ode dne skončení zaměstnání**; jestliže zaměstnanec byl naposledy zaměstnán kratší dobu, činí ochranná lhůta jen tolik dnů, kolik dnů byl naposledy zaměstnán
- nevykonávání práce v tom zaměstnání, z něhož bylo nemocenské přiznáno
- nevyčerpaná podpůrná doba

OSVČ (mimo podmínek stanovených pro zaměstnance)

- nesmí v době pracovní neschopnosti nebo karantény osobně vykonávat samostatnou výdělečnou činnost
- musí mít zaplacenou pojistné na nemocenské pojištění
- musí být účastná nemocenského pojištění OSVČ po dobu aspoň 3 měsíců bezprostředně předcházejících dni vzniku pracovní neschopnosti (karantény); to však neplatí v případě, kdy účast na nemocenském pojištění OSVČ vznikla ode dne zahájení či znovuzahájení samostatné výdělečné činnosti

Podpora při ošetřování člena rodiny

- účast na nemocenském pojištění v době vzniku potřeby ošetřování (péče) o člena rodiny. **Podpora při ošetřování člena rodiny z ochranné lhůty nenáleží**
- zaměstnanec nepracuje z důvodu ošetřování člena rodiny nebo péče o dítě ve věku do 10 let ze stanovených důvodů
- žítí v domácnosti s ošetřovaným, tato podmínka se nevztahuje na ošetřování dítěte mladšího 10 let rodičem
- nevykonávání práce v tom zaměstnání, z něhož byla podpora při ošetřování člena rodiny přiznána

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

- účast ženy na nemocenském pojištění
- převedení těhotné zaměstnankyně nebo matky do konce 9. měsíce po porodu, **nebo zaměstnankyně, která kojí**, na jinou práci ze stanovených důvodů
- pokles jejího výdělku z důvodu převedení bez jejího zavinění

Vyrovňovací příspěvek se stanoví jako rozdíl denního vyměřovacího základu zjištěného ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci, a průměru jejích započitatelných příjmů připadajících na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení.

Peněžité pomoc v mateřství

Zaměstnankyně

- účast ženy na nemocenském pojištění, trvání ochranné lhůty, nebo pobírání nemocenského až do začátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu
- získání aspoň 270 kalendářních dnů účasti na nemocenském pojištění v posledních dvou letech před porodem
- porod
- nevykonávání práce v tom zaměstnání, z něhož byla peněžité pomoc v mateřství přiznána

OSVČ (mimo podmínek stanovených pro zaměstnankyně)

- zaplacení pojistného na nemocenské pojištění
- osobně nevykonávat samostatnou výdělečnou činnost
- získat též aspoň 180 dnů účasti na nemocenském pojištění osob samostatně výdělečně činných v období jednoho roku před porodem

Výpočet dávek nemocenského pojištění

Denní vyměřovací základ

Zaměstnanci

Započitatelný příjem, tj. veškerý příjem podléhající odvodu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, **zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období, kterým je zpravidla 12 kalendářních měsíců** bezprostředně předcházejících kalendářnímu měsíci, ve kterém došlo ke vzniku pracovní neschopnosti (karantény), potřeby ošetřování (péče o) člena rodiny či nástupu na mateřskou dovolenou, **se dělí počtem kalendářních dnů připadajících na rozhodné období**. Do tohoto počtu dnů se však některé dny nezahrnují, aby neodůvodněně nedocházelo k rozmělnění výše denního vyměřovacího základu (např. dny poskytování nemocenského a jiné dny omluvené nepřítomnosti v práci).

U peněžité pomoci v mateřství, jestliže u zaměstnankyně za trvání téhož zaměstnání vznikne nárok na další peněžitou pomoc v mateřství z tohoto zaměstnání v období do 4 let věku předchozího dítěte, se považuje za denní vyměřovací základ denní vyměřovací základ zjištěný pro výpočet předchozí peněžité pomoci v mateřství, pokud je vyšší než denní vyměřovací základ zjištěný pro výpočet další peněžité pomoci v mateřství.

OSVČ

U osob samostatně výdělečně činných se denní vyměřovací základ zjišťuje obdobným způsobem s tím, že **rozhodným obdobím je zpravidla kalendářní rok předcházející roku**, v němž vznikla pracovní neschopnost, či v němž žena nastupuje na „mateřskou dovolenou“, a započitatelným příjmem se rozumí úhrn měsíčních vyměřovacích základů pro stanovení záloh na pojistné na důchodové pojištění.

Redukční hranice

Pro redukci jsou stanoveny dvě redukční hranice, jejichž výše od 1. 1. 2008 činí: I. redukční hranice **550 Kč** a II. redukční hranice **790 Kč**. Vypočtený denní vyměřovací základ podléhá redukci v případě, že jeho výše přesáhne stanovenou hranici.

Redukce denního vyměřovacího základu pro stanovení denní výše nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny se provádí tak, že

- z částky do výše první redukční hranice se započte 90 %
- z částky přesahující první redukční hranici, nejvýše však do druhé redukční hranice se započítává 60 %
- k částce nad druhou redukční hranicí se nepřihlíží

Pro stanovení peněžité pomoci v mateřství a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství se zjištěný vyměřovací základ redukuje tak, že

- *částka do první redukční hranice se započte plně*

- z částky přesahující první redukční hranici, nejvýše však do druhé redukční hranice se započte 60 %
- k částce přesahující druhou redukční hranici se nepřihlíží

Studentkám a žákyním náleží peněžítá pomoc v mateřství ve výši 254 Kč za kalendářní den.

Procentní sazba

Dávky nemocenského pojištění se vypočítávají z denního vyměřovacího základu po jeho redukcí příslušnou procentní sazbou, která činí:

- u peněžité pomoci v mateřství 69 %
- u podpory při ošetřování člena rodiny 60 %
- u nemocenského (karantény) je výše dávky odstupňována v závislosti na délce trvání pracovní neschopnosti (karantény)
 - 60 % do 30. kalendářního dne pracovní neschopnosti (karantény),
 - 66 % od 31. kalendářního dne do 60. kalendářního dne pracovní neschopnosti (karantény),
 - 72 % od 61. kalendářního dne pracovní neschopnosti (karantény).

Doba poskytování dávek nemocenského pojištění

Dávky nemocenského pojištění se poskytují za kalendářní dny po stanovenou dobu (tzv. podpůrčí dobu). Podpůrčí doba u **nemocenského** činí maximálně rok. V některých případech se do ní započítávají též předchozí období pracovní neschopnosti pro nemoc a nepracovní úraz. Kratší podpůrčí doba platí pro poživatele starobního důchodu a plného invalidního důchodu při pracovní neschopnosti z důvodu nemoci či nepracovního úrazu a činí **81** kalendářních dnů při téže pracovní neschopnosti; při více pracovních neschopnostech v kalendářním roce také činí v úhrnu **81** kalendářních dnů. *Nemocenské se poživateli starobního nebo plného invalidního důchodu poskytuje nejdéle do dne, jímž končí zaměstnání.*

Nemocenské náleží, trvá-li pracovní neschopnost (karanténa) déle než 3 kalendářní dny a poskytuje se od 4. kalendářního dne pracovní neschopnosti (karantény).

Podpora při ošetřování člena rodiny se poskytuje nejvýše po dobu prvních **9 kalendářních dnů, popř. nejvýše 16 kalendářních dnů** zaměstnanci, který má v péči dítě do skončení povinné školní docházky a je jinak osamělý. *Poživateli starobního nebo plného invalidního důchodu se poskytuje podpora při ošetřování člena rodiny nejdéle do dne, jímž končí zaměstnání.*

Peněžítá pomoc v mateřství se poskytuje maximálně **28 týdnů**, popř. 37 týdnů v případě žen, které porodily více dětí současně a starají se aspoň o dvě z nich (*ne již osamělým*). **Peněžítá pomoc v mateřství** (peněžítá pomoc) se poskytuje maximálně po dobu **22 týdnů, popř. 31 týdnů**, nejdéle však do **osmi měsíců věku dítěte**, při převzetí dítěte do trvalé péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu nebo jehož matka zemřela a při převzetí dítěte do péče manželem ženy, která nesmí nebo nemůže ze zdravotních důvodů o dítě pečovat a sama nepobírá peněžitou pomoc v mateřství.

Peněžítá pomoc se poskytuje též zaměstnanci nebo zaměstnankyni, kteří převzali do své trvalé péče dítě, jež jim bylo svěřeno rozhodnutím příslušného orgánu, nebo dítě, jehož matka zemřela, a to po dobu 22 týdnů ode dne převzetí dítěte, došlo-li k převzetí do 7 let věku dítěte.

Uchazečům o zaměstnání peněžítá pomoc v mateřství nenáleží.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytuje nejdéle do nástupu ženy na mateřskou dovolenou a po ukončení mateřské dovolené nejdéle do konce devátého měsíce po porodu, ***nebo skončení kojení.***

Postup při přechodu nároku na dávku nemocenského pojištění z roku 2007 do roku 2008

- Vznikl-li nárok na dávku nemocenského pojištění v roce 2007 a trvá i po 31. 12. 2007, poskytuje se nadále za podmínek ve výši a po dobu podle předpisů účinných před 1. 1. 2008.

Tak například nastoupila-li žena na mateřskou dovolenou v roce 2007 (například 27. prosince), náleží jí peněžítá pomoc v mateřství po dobu 37 týdnů, bude-li po uplynutí 28. týdne splňovat podmínku osamělosti; jestliže nastoupí na mateřskou dovolenou v roce 2008, bude jí poskytována tato dávka jen po dobu 28 týdnů.

- Ochranná lhůta, která počala běžet před 1. 1. 2008, činí nejvýše 42 dnů, začala-li běžet 1. 1. 2008 nebo později, činí nejvýše 7 dnů. (U žen, které v době skončení zaměstnání byly těhotné, nadále činí ochranná lhůta 6 měsíců.)

Tak například skončilo-li zaměstnání, které trvalo rok, dne 30. 12. 2007, ochranná lhůta činí 42 dnů. Pokud by zaměstnání skončilo 31. 12. 2007, ochranná lhůta činí 7 dnů, protože začala běžet až v roce 2008.

Příloha č.4: Modelový výpočet čisté mzdy

Dostupné na: Finance.cz [online]. c2007, [cit. 2008-02-15]. Dostupné z: <
<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/informace/reforma-2008/dan-z%20prijmu-fyzicke-osoby/>>

Příklad

Podívejme se konkrétně na výpočet čisté mzdy. Náš modelový zaměstnanec A pobírá mzdu ve výši 15.000 Kč, zaměstnanec B mzdu ve výši 40.000 Kč.

- ***Výpočet čisté mzdy u zaměstnance A:** Jeho superhrubá mzda je 135 % původního platu (26 % sociální pojištění, 9 % zdravotní pojištění), tedy 20.300 Kč. Z této částky je mu odvedeno pojištění dohromady ve výši 7125 Kč (47,5 % z hrubé mzdy) a daň z příjmu, nově pro všechny 15 % ze superhrubé mzdy (3045). Po uplatnění slevy na poplatníka 2070 Kč, dostáváme částku 975 Kč. Čistá mzda činí 12 150 Kč (15000 – 1875 – 975). V případě 2 dětí (na každé sleva 890 Kč) by daň z příjmu činila 0 Kč a navíc by byl vyplacen daňový bonus 805 Kč (3045 – 2070 – 2krát 890 = bonus 805). Čistá mzda by poté dosáhla 13.930 Kč*
- ***U zaměstnance B provedeme obdobný výpočet:** Jeho superhrubá mzda bude 54.000 Kč. Pojištění odvede ze superhrubé mzdy ve výši 19.000 Kč (26 + 8 % soc. poj. a 9 + 4,5 % zdrav. poj.). Daň z příjmu naopak ze superhrubé mzdy, a to 8100 Kč. Po odečtení slevy na poplatníka dostáváme částku 6030 Kč, kterou když odvedeme současně s pojištěním, čistá mzda bude 28.970 Kč. Pokud by zaměstnanec B vyživoval 2 děti (2krát 890 Kč) jeho daň by se snížila na 4250 Kč a čistá mzda by vzrostla na 30.750 Kč.*